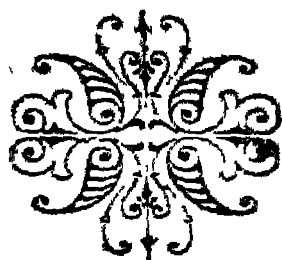
SANGITHA SYNDHAVARJUNUM

PUBLISHED BY

KARRA ATCHIAH,

Book-Seller

Rajahmundry,

[*Price 0-8-0*

ఆనందాశ్రమగ్రంథరత్నమాల

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము-కిత్తానుబైండు	3	0
డిటో కాలికోబైండు గిల్టుపేరు దళసరికాగితములు	4	0
శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము-కాలికోబైండు గిల్టుపేరు దళసరి కాగితములు ఆదిపర్వసభాపర్వములు	1	12
డిటో ఆరణ్యపర్వము	1	12
డిటో విరాటోద్యోగపర్వములు	1	12
డిటో ఆదిపంచకము (ఆది-సభా-ఆరణ్య-విరాట ఉద్యోగపర్వములు ఒకసంపుటముగా)	5	0
డిటో భీష్మద్రోణపర్వములు	1	12
డిటో కర్ణ శల్య సౌప్తిక స్త్రీపర్వములు	1	12
డిటో భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణ శల్య సౌప్తిక, స్త్రీపర్వములు ఒక సంపుటముగా	3	4
డిటో శాంతిపర్వము	1	12
నిర్వచనోత్తరరామాయణము అట్టబైండు	0	12
డిటో కాలికోబైండు దళసరికాగితములు	1	2
అమరకోశము త్రికాండము సటీకము ఇంగ్లీషు అర్థముతో	1	4
ఉత్తరరామాయణము, కంకంటి పాపరాజప్రణీతము దళసరి కాగితములు కాలికోబైండు	1	8
మనుచరిత్రము సటీకము కాలికోబైండు దళసరికాగితములు	1	8
డిటో గిల్టుపేరు మిక్కిలిదళసరికాగితములు	2	8
విక్రమార్కచరిత్రము, పద్యకావ్యము అట్టబైండు	0	14
ఆంధ్రనిఘంటుత్రయము సటీకము దళసరికాగితములు కాలికోబైండు	0	12
డిటో డిటో అట్టబైండు	0	10
శ్రీమద్భగవద్గీత మూలము పాకెట్ సైజు	0	4
రాఘవపాండవీయము టీకాతాత్పర్యసహితం	1	8
ఆచార్యసూక్తిముక్తావళి	2	8
సుందరకాండ మూలం	0	12

శ్రీ

సంగీతసైంధవార్జునము.

ఇది

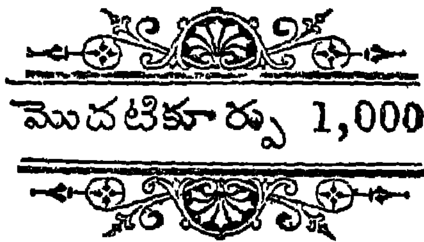
మ॥ రా॥ శ్రీ గాడేపల్లి సూర్యనారాయణశర్మగారిచే

రచియింపంబడి,

రాజమండ్రికాపరస్తులయిన

కర్రా అచ్చయ్యగారిచే,

మొదటికూర్పు 1,000

సి. హెచ్చి. కైలాసరావు బ్రదర్సువారి

కమలా ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రించిప్రకటింపఁబడియె.

కాకినాడ.

1912.

 [వెల రు 0-8-0

పీఠిక.

గుణగ్రహణ పారీణులరగు నో యాంధ్రసోదరులారా !

నాటకము లాడుటయందును జదువుటయందు నుపయోగింపఁబడుచుండిన దృశ్యప్రబంధములగుటచే మున ముందు రంగస్థలమునకు సరిపెట్టఁబడుట ముఖ్యాంశము. అటులొనర్చుటలోఁ శ్రీసైంధవార్జునపు గధవంటి యుద్ధకథకు జాఁగష్టమున్నదని నాయభిప్రాయము. ఏలయనిన యుద్ధము ప్రదర్శింపఁజేయుదమన్న నీచపాత్రప్రాబల్యమై చూపఱకు విసుకుఁబుట్టించుచు ప్రదర్శింపక మానువుమన్న గధాస్వారస్యమందందు చెడుటకు సిద్ధమగును. ఎటులైనను భారత యుద్ధమునందెల్ల ముఖ్యంబగు పద్మవ్యూహ సైంధవవధలు రెండును నాయీరెండవ నాటకమునకుఁ గథాంశములగుటచే గొంచెమేని రుచింపక పోదని నానమ్మకము. ప్రదర్శకులనే వేఁడుకొనునది యొక్కటి కలదు. యీనాటకమునందలి రంగములలోఁ దత్తద్విషయికసంబరములఁగూర్చుకొనక తమకున్నదానితోఁ బ్రదర్శింపఁ బ్రారంభించిన నాటకమునకులేని నీరసము దెచ్చునేమోయని జంకి యట్టివన్నియు సమకూర్చుకొనుఁడనుటయే నాప్రార్థన. ఇఁక గుణగ్రహణధురీణులగు మహనీయులతోఁ దప్పులులేవని నేననలేను. ఉన్నవాని సకారణముగా నాకుఁ దెలిపియో మంచినే గ్రహించి యానందించియో సంతుష్టులుగాక పోరను నిశ్చయముతో నాయీచిన్నిపొత్తము సరసాంధ్ర మహనీయులపాలఁ బడవైచుటకు సాహసించుచున్నాను.

ఇట్లు విన్నవించు

గాడేపల్లి సూర్యనారాయణశర్మ

పిఠాపురం.

ఈ నాటకమందలి పాత్రలు.

పురుషులు.

ధర్మరాజు—పాండవులలోనగ్రజుఁడు

భీముఁడు—రెండవవాఁడు

నకులుఁడు—నాల్గవవాఁడు

అభిమన్యుఁడు—అర్జునునికొడుకు

సారథి—అభిమన్యునిసారథి

సౌగంధుఁడు } ఖేచరులు
సౌరథుఁడు }

దుర్యోధనుఁడు—కౌరవుల రాజు

కర్ణుఁడు—దుర్యోధనుని స్నేహితుఁడగు అంగరాజు

ద్రోణుఁడు—అస్త్రగురువగు బ్రాహ్మణుఁడు

శల్యుఁడు—{ పాండవుల మేనమామయయ్యు - కౌరవుల గలసి పోరెడు రాజు

దౌశ్శాసని—దుశ్శాసనునికొడుకు

దృష్టద్యుమ్నుఁడు—పాండవులబావ

శ్రీకృష్ణుఁడు—అర్జునుని బావయగు వాసుదేవుఁడు

అర్జునుఁడు—పాండవులలో మూడవవాఁడు కథానాయకుఁ

సాత్యకి—కృష్ణునితమ్ముఁడు

చారిత్రుఁడు—వార్తావహుఁడు

స్త్రీలు.

సుభద్ర—అర్జునునిభార్య

ఓమ్.

శుభమస్తు.

అవిఘ్నమస్తు.

సైంధవార్జునము.

నాంది.

రంజిల్లంగఁ బాండవుల్ సమరధా ♦ త్రిన్ దాయులన్ గెల్వనే
దారిన్ బోయిన బాగొయంచు మదిలో ♦ ధ్యానించి లోకప్రియం
బారన్ వారల కార్యసిద్ధికొఱకే ♦ యాదిత్యునేన్ మీరఁగాఁ
దేరున్ దోలెడి పార్థసారథిమిమున్ ♦ దీవించునెల్లప్పుడున్॥

(నాంద్యంతమున)

సూత్రధారుఁడు—(ప్రవేశించి) ఓహో! యీసభాసదు లెల్లరును నిండుజాబిల్లితో నుల్లసిల్లెడి యీ రేయి వీరరస ప్రధానంబగు నాటకమే కేనిఁ బ్రదర్శింపుమని కదా నన్నాజ్ఞాపించిరి. కానిమ్ము పారిపార్శ్వకునితో యోచించెద. (తెరవంక జూచి) పారిపార్శ్వకా!

పారి—బావా! యిదేవచ్చితి! నీవేదియో యోచించుచుంటివని నాచెల్లెలు చెప్పుటచే నేమియో యని యింతవఱకు రాకుంటిని,

సూ—ఏమియులేదు. సుగుణశాలినులగు నీమహాజనుల కోరిక దీర్చుట కుపయోగించు నాటకము వెదకుచుంటిని.

పా—పాడినదే పాటయను నట్లిదివర కెన్నిసారులో ప్రదర్శించి మూలఁబడవైచిన వానిలో వెదకినను వెదకియున్నాఁడు మన్ననుసామొక వృథాపోవని తలంచెద.

సూ—అయిన నీవు సూచించెడి దేదైన నున్నదా?

పా—ఉండకేమి. ఇప్పుడిప్పుడు లోకమునకుఁ బొడసూపుచున్న క్రొత్త నాటకము
లలో రసవంతమైనదేదియో యోచించుటయే నాసూచన.

సూ—అయిన సైంధవార్జునమనునది ప్రదర్శింతుమా?

పా—అందలి కథావిషయమెట్లుండును?

సూ—భారతయుద్ధమందెల్లముఖ్యంబగుపద్మవ్యూహ సైంధవ వధలు రెంటిని దెల్పును.

పా—ఆహా! అట్లైన బావా! యదియే ప్రదర్శించెదము. ఏలయనిన.

సీ॥ కుంభవృష్టిగురియు • గొప్పమబ్బులుపోవఁ
బటునిర్మల వియ • త్పథము వెలుఁగ
సలిలధారలచేత • జరితపత్రములూడ
నమలదళాంభోరు • హంబులలర
దుర్దినంబులు నెల్ల • దూరమైపోవంగ
నతిమోదకరహంస • తతులు వెలయ
నిత్యభీతిదమైన • నిర్ఘోషమడఁగిపోఁ
దతగానపూరది • క్తటములొలయ

గీ॥ ధూళిరేఁగుచు నింగి • మేఘాళిఁజేయ
భయదకార్ముకములు శర • వర్షమీన
గర్భనిర్భేదనకలనై • న్యార్భటులను
సమరముల్ సేయఁగాదగు • సమయమిదియె!.

కావునఁ గేవల వీరరసప్రధానంబైన యీనాటకము సభాస్థాయుల నా॰న
పఁజేయకమానదు.

సూ—సరే! నీప్రయత్నముమీఁద నీవుండుము.

పా—ఔనుగాని గ్రంథకర్త యెవఁడో చెప్పకయేయెట్లు?

—మొన్నటిపాశుపతార్జున నాటక గ్రంథకర్తయగు గాడేపల్లి వంశోద్భవ
టశాస్త్రి జ్యేష్ఠపుత్రుఁడైన సూర్యనారాయణయే.

—శైలియెట్లుండునోకదా!

గా—ఆవిషయమంతయు గుణగ్రహణపారీణులగు నీమహాజనులే నిర్ణయించి
టించెదరుగాక. మునుముందు—మనవర్ణనములేల?

ప్రస్తావన.

(తెరలో).

మ॥ కుటిలద్రోణధరామరాశుగవర • క్రూరాంబుధారల్ సహిం
చుటయే కాక యనేకభీకర బలో • చ్చుంభజ్జలానీకమున్
బటువేగంబుననీదు మంధరధరా • భప్రాకటస్థైర్యలం
పటువీరాగ్రేసరద్విపావళిని • బద్మవ్యూహముఁ బెన్గటా॥

సూ—(త్వరతో) రారమ్మా ధర్మజుఁడప్పుడే ద్రోణుని పద్మవ్యూహమునకై చింతించుచునొక తట్టుజేరుచున్నాఁడు.

పా—సరె! పదపద.

(నిష్క్రమింతురు)

ప్రస్తావన.

ఓమ్.

శుభమస్తు.

అవిఘ్నమస్తు.

సైంధవార్జునము.

ప్రథమాంకము.

ప్రదేశము-రణభూమి   ప్రవేశము-ధర్మరాజు

ధర్మరాజు. (ఖిన్నుఁడై)

మ॥ కుటిలద్రోణధరామరాసుగపర • క్రూరాంబుధారల్ సహిం
చుటయే కాక యనేకభీకరబలో • ద్యుంభజ్జలానీకమున్
జటువేగంబున నీదు మంధరధరా • భ్రప్రాకటస్థైర్యలం
పటపీరాగ్రసరద్విషావళినిబ • ద్ధవ్యూహమాఁకెన్ గటా!.

ఏమి సేయుదు? దీని కేది తెరువు? ఎట్టెట్టో వనవాసంబుఁగడపి యమ్మ దేశంబున సేవకావృత్తి నిర్వర్తించి బైటఁబడితిమి గదా యని సంతసించ యుద్ధ మేటికి వచ్చె. పోనిమ్మిట్లో భీష్ముఁ గడప నీ ద్రోణాచార్యుం డేల పద్మవ్యూహముఁ బన్నవలెను? నా కేమియుం దోఁచకున్నది. బలమా సన్నముండె. అర్జునుఁడా పోయి త్రిగర్తగోపాలనారాయణులతోఁ బోరుచు దీనిఁ జించువారునుగానరాదు. అదిగో! భీమన్నయు దీనమానసుఁడై వచ్చుచున్నాఁడు వీఁడేమియనునో కదా!

భీముఁడు—(ప్రవేశించి)

శా॥ అన్నా! యేమని చెప్ప నాగురుఁడభే • ద్యంబైన వ్యూహంబుఁ దా
బన్నించెన్ గద దానిలోనికి సుర • వ్రాతంబుతో నింద్రుఁడై
నన్నిక్కంబు జనంగ లేఁడు! యతఁడున్ • నానావిధాస్త్రాళిచేఁ
గన్నన్ విన్నది కాని యుద్ధము జెలం • గన్ ముందుగా నిల్చెఁగా॥

నకు— చిత్తము. (అని యేగి వెంటనే యభిమన్యుతోఁ బ్రవేశించును)

అభిమన్యుఁడు-తండ్రీ! నమస్కారము. (అని ధర్మజభీములకు నమస్కరించును)

ధర్మ— (లేవదీసి)

ఆ॥వె॥ సౌకుమారరార! నలినలోచనరార!
మేరుధీరరార! వీరరార!
విజయుపుత్త్ర రార! విజితశాత్రవరార
కౌరవారి రార! ఖరకరాభ!.

(పరిక్రమించుచుండఁ జెట్టుకొనును వారితో నంద ఱు గూర్చుందురు)

అభి— తండ్రీ! వీరధర్మైకశూరులగు మీరలు నన్నిప్పుడు రావించిన కార్యమేది యో యూనతీవేయుచున్నాను తండ్రులమాట జవదాఁటననియు మనవి జేయుచున్నాను.

భీము— (విచారసూచకముగా)

ఉ॥ శాత్రవసైన్యమొక్కమొగి • శాతశరాతతఘాతచేతమా
గాత్రము లింతలింతలుగ • ఖండితమౌనటు జేయ మీరలే
చిత్రమొచూచుభంగిమముఁ • జేరకయూరక యుండఁ బాడియే?

అభి— పుత్రునిమీఁద వత్సలతఁ • బొందివచింపుఁడు కార్యపద్ధతుల్. 6

నకు— అబ్బాయి! అభిమన్యా!

ఉ॥ రుద్రసమానతేజుఁడు గు • రుండట రెండవభానుఁబోలియు
చ్ఛిద్రపరాక్రమంబున న • శేషబలాన్వితు లంపజాజిలో
భద్రతతోడఁదన్నుఁగొలు • వన్మనుముందుగ నిల్చియుండెసో
భద్ర!యిఁకెట్లుపోదుముక్ర • పాముతులేరును దారిఁజూపరే॥ 7

భీ— మ॥ పరవీరైకధనాఢ్యులార! శరవి • ద్యచ్ఛేత్తలారా! ననున్
బరమ ప్రేమను బెంచు తండ్రులరసం • ప్రార్థించిత్తంబుతో
నరిసైన్యంబులమీఁదికిన్ బనుపుడ • య్యావేగమే నన్నుసం
గరరంగద్విశిఖప్రయోగకలనన్ • గాఢించెదన్ శత్రులన్॥ 8

ధర్మ— కుఱ్ఱా- సాభద్రా!

ధర్మ— (లేవఁదీసి) వత్సా! లేలెమ్ము నన్నీ దీనికింత వేఁడికొనవలెనా?

గీ॥ తల్లిదండ్రులానందాబ్ధిఁ • గొల్లగొనఁగ
శత్రుభీకరమారీతి • సంగరంబు
జేసిస్వస్థతఁ గీర్తియో • షిల్లఁగామఁ
బొంది యానందవారధి • నందుదీవు॥ 14

అభి— తండ్రియాజ్ఞ (అనిమఱల మ్రొక్కి) సారథీ! సారథీ (అని పిలువఁగా నొకసారథి ప్రవేశించును).

సారథి— దేవా! నమస్కారము (ధర్మజునకు నమస్కరించి) కుమారా! యాజ్ఞ!

అభి— సారథీ! మద్రథంబు సకలాయుధోపేతముగా నమర్చి వేవేగ తోడితెమ్ము నేనిదె తమ్మిమొగ్గరముఁజించి శత్రులఁ జెండాడఁబోవుచుంటి

సారథి— చిత్తము (అని సందేహించును)

అభి— (చిఱునగవుతో) ఏమిట్లు సందేహించెదవు? యుద్ధమన్న భయపడుచుంటివా యేమి?

సారథి— కుమారుండుండ భయమేమిటికింగాని.

మ॥ పదియారేఁడుల బాలుఁడీవుకద! శుంభచ్ఛస్త్రవిద్యా విశా
రదదుర్యోధన ద్రోణ కర్ణకృపశ • ల్యద్రౌణిసంరక్షితం
బదియుండున్ గమలంపు మొగ్గరము కు • త్రా! యెట్లు చెండాడెదో
కదనంబెట్లు చెలంగునో యనుచు • శంకల్ పుట్టెనా మదిన్?॥ 15

అభి— (చిఱునవ్వుతో) సారథీ! ఏమిటి ఆలాగా!

శా॥ ద్రోణుఁడంచు గృపుండటంచు మఱియా • దుర్యోధనుండంచు నే
సూనుండంచు భయంబుఁగొల్పకిఁకన • స్తోకాస్త్రసంఘాతితో
స్థానుండేయరుదెంచినన్ సురలతో • జంభారితా వచ్చినన్
రానిమ్మెవ్వరినైన నేభయపసం • గ్రామంబులోఁ జెండెదన్।

సారథి— (సంతోషముతో) చిత్తము కుమారా! నేనిదే యేగి మద్రథంబాయితం జేసి దీసుకవచ్చెదను సెలవా?

అభి— సారథీ పో! పో వేవేగ రావలె.

సార— చిత్తము (నిష్క్రమించును)

[అంతఁదెరలో]

గీ॥ ఓరి! భీముఁడ! నకుల! యో ♦ రోరి! విరట
పోరిలో నను మీ రెడి ♦ వారె? మీరు
పాండవబలాటవికి నేనె ♦ చండవహ్ని
నాదు బాణములవె మీకు ♦ నాటఁగోడఁగె॥ 18

సారభు—అన్నయ్యా! అయ్యో! చూడుము పుత్రునివెనువెంటఁబోఁబోవ నడ్డువచ్చిన సైంధవునితో భీముఁడెట్లు రోమకసాయి తాత్కుఁడై హుమ్మని యాడుగ బిచి పలుకుచున్నాఁడో!

[తెరలో]

గీ॥ ఏమిరా! సైంధవా! వన ♦ భూమకులందు
నాఁడు నాచేతి లావునుఁ ♦ జూడలేదె?
నిలుము సంగర భూమిలో ♦ నిముసమైన
నరుగదాదండమున నీ ♦ యుసురుఁబీల్తు॥ 19

సౌగ— అనుజా! హాయి! హాయి! యాభీమునిగద నెంతలాఘవముగాఁ దెగగొట్టివేసి నాఁడా సైంధవుఁడు. (ఆతురముతో)ఓహో! యీసారి సైంధవుఁడు చచ్చుట నిజమిఁక నేమున్నది? హాహా విరాట ద్రుపద దృష్టద్యుమ్న సాత్యకి ప్రముఖులగు యోధులెల్లరు నొక్కపెట్టి శరనాదంబపారంబుగా బఱవుచు సముద్రములఁబోలె నురువడించుచుండిరి.

చారభు—అన్నయ్యా! ఇదేమి? నఱికిన కదళీ తరువులవలె నీకాల్బల మంతయుఁ దురగ ద్విపములతో జాఁపకట్టుగ నేల కొఱిగినది. ఆహా సైంధవుని పరాక్రమము భీష్మద్రోణులకైన నిట్టి కార్యంబసాధ్యంబకాదే! (పరికించి) అయ్యయ్యో పాండవయోధులెల్లరు వెన్నిచ్చిరి.

[తెరలోఁ బెద్దకలమైన తోడనే]

శా॥ ఏమీ! పాండవయోధులార! చను నే ♦ యిట్లుందఱుక్ బాఱఁగా
మీమీ దేహము లెప్పుడుక్ దిరములే ♦ మీకెంతయుక్ లజ్జలే
దే? మానంబును వీఁడిరే? సబలమై ♦ దేవాసురుల్ శాఁగసం
గ్రామంబందున భీతిఁబొంపఁదగునే ♦ రారండు వేవేగమే॥ 20

[తెరలో]

ఇందుమూలముననే కాదు వానికి మొనఁజించుటయే కాని వెడలివచ్చుట తెలియఁడు.

సౌగం— తమ్ముఁడా రారమ్ముపోయి యా బాలుని పోరే చూచెదము.

(అని యిద్దరు ప్రక్కకుఁ బోవుదురు).

సౌరభ— (మందేగిభయాతురములతో) అయ్యో! అన్నయ్యా! నాకు మిగుల భయం బగుచున్నది. యీబీభత్సాకృతిం జెందిన బైభత్సేయుని యుద్ధము జూడఁజాల (మఱలఁ బరికించి) ఆహా! అన్నయ్యా! కౌరవసైన్యమను సముద్రమును సౌభద్రుఁడను బడబానలము పీల్చిపిప్పిఁజేయుచున్నది సుమీ!

సౌగం— (పరికించి) ఇంతయుద్ధము మనమొక్కచోటనుండి కాంచలేము నీపక్కకు బొమ్ము.

సౌర— సరే. (అని ప్రక్కకుఁబోవును)

సౌగ— తమ్ముఁడా, తమ్ముఁడా! అయ్యయ్యో చూడుచూడుమా కరులగములు వజ్రిప్రక్షేపపాతపర్వతములబోలి దైవోపహతకాల మేఘములకరణి నొక్కుమొగిఁజిమ్ముప చిదుపలై భూమిపై రాలినవి.

సౌర— అన్నయ్యా ఏమని చెప్పుదును? అరువందల రథికులు రథాశ్వసూతకేతనములతో రజఃపటలమును గలసిరి. అబ్బ! నీకగపడుచున్నదా శ్రదా యీకాల్బముపాట్లు? (పరికించి) అన్నయ్యా! అయ్యయ్యో! దుర్యోధనుఁడు రథముపైఁబడిరి యెన్నన్నా కర్ణుఁడుపాఱిపోయె. అశ్వత్థామ యభిమన్యుప్రయుక్తతూణీరనారాచము వక్షస్థలము నుచ్చిపోవుటచే నట్టె చిత్తరవువలెఁ గే తనవుకోయ్యకొఱగెను.

సౌగ— సౌరభా! పాపమా ద్రోణుఁడు గీర్వాణబాణసమనుమని బాణజాలమునకు ప్రాణములు వీడినట్లు రథముపై సోలినాఁడు. నారాయణ! నారాయణ! దుశ్శాసనుఁడు తన రథశకలములే తనపైఁ బడనట్టె యడఁగియుండె.

సౌరభ— అన్నయ్యా! వినుమా యభిమన్యుఁడేమో యనుచున్నాఁడు.

[తెరలో]

శా॥ ఓరీ! కర్ణుడ! యోరి ద్రోణ! కృప యో • రోరీశలాసాబలా
మీరల్ పాండవులన్ గలంచఁగలరే? • మీప్రాణముల్ నావియా?

క్రూరాస్త్రప్రముఖాయుధాహతి లిప్తుఁడై • క్రో[illegible]
బారావారగభీరధీరధనుఁడౌ • పార్థాత్మజుం డేగెను. 23

[పెద్దకలకలము]

సౌగం— తమ్ముఁడా! ఏమిది యింతకలకలము?

సౌభ— అన్నయ్యా! అట్లభిమన్యుఁడార్చి పేర్చి [illegible] కోదండజ్యానాదఘూర్ణద్బ్రహ్మాండుఁడై శరపరంపరలఁ [illegible] ముగాఁ బలుపుఱు నురువడింప నిలువఁజాలక సైన్యం[illegible] పడి వెన్నిచ్చి పరువంజొచ్చె.

సౌగం— ఔనౌ నిప్పటికిఁ గాన్పించెను. అయ్యో సింగంబులం [illegible] బశువులభాతి యోధులందఱుం బాఱఁజొచ్చిరయ్యయ్యో

సౌర— అన్నయ్యా! హాయిహాయి! వెనువెంటనే మన [illegible] గోవులఁ దోలునట్లు ద్రోలుచున్నాఁడు. అన్నయ్యా ద్రోణా[illegible]

సౌగ— అదిగో యామూలనుండి యేదియో యెట్టకేలకు ధైర్యము[illegible] వాక్రుచ్చుచుండె.

[తెరలో]

ఓహో కృపా! ఓకర్ణ! ఓరోరి దుశ్శాసనాది కౌరవ యోధులారా! ఏల యీలీలల నాలమునుండి పేలతై తొలంగఁ జూచెదరు చాలుఁజాలు నిలుఁడా నిలుండు

ఉ॥ సంగర రంగమందు రిపు • సాయకముల్ తగులన్ గలంగి బల్
సింగములన్ గనుంగొనియ • శేవథయాద్రితఁ బాఱునట్లగా
రంగతతుల్ పలెన్ బరువ • రాజులుగారఁటె ? సిగ్గులేదొకో
కులం; గులగౌరవంబుతమ • కుంగలదేరణ భూమిఁజాఁడఁజే 24

సౌగ— తమ్ముఁడా! చూచితివా యాద్రోణుఁడన్న పోటుమాటల కెక్కి యోధులెల్లరు తమ తమబలంబులతో నురువడించుచుండిరి.

సౌభ— అయ్యయ్యో! అన్నయ్యా, యీవెడంగుబుద్ధి దుర్యోధనుఁడు సాధుద్రోహ వహ్నిజ్వాలలఁ బడసెంచు మక్షికంబు చందంబునఁ బోవుచున్నాఁడు.

సౌగ— వినుమా కృపాచార్యుండేదియో యెలుంగెత్తి చెప్పుచున్నాఁడు.

[తెరలో]

శా॥ ఏమీబొమ్మలఁబోలి నిల్చెదరు మీ • రీరాజుసౌభద్రుకై
భీమంబుంబలిగాఁగ నీవలచిరే • బీభత్ససూనుండుమీ
కే మోసమ్ముఁడటంచుఁ దోఁచెనఁటె? వె • య్యేలా? యిలండెప్పుడం
గ్రామంబందున శూలపాణి యనినిక్కం • బాత్మలో నమ్మఁడీ॥ 25

సారథ— ఓహో పురరుత్వాదితఘోర్యాత్నాహులై ద్రోణకృపాశ్వత్థామాదియోధులెల్ల రు దుర్యోధనుఁదలమిగిలియొక్క పెట్టునదట్టముగా నంపగములఁబర్వికొను చు నభిమన్యుపైఁ గవిసిరి.

సౌగం— తమ్ముఁడా వీరలెన్నిసారుల మొనలుఁ గూర్చికవిూఁదఁ బడినను సౌభద్రునితోఁజాలరుసుమా! చూడు మప్పుడే యాఁబోతులఁ గనిన బెబ్బులిఁబోలె బొబ్బరించుచు నబ్బలంబుల నుబ్బడంచుటకై మెఱుంగు వాలుటమ్ములఁ గుప్పఁగూరఁగాఁ బఱపఁబోడంగె.

సార— అన్నయ్యా! ముదుసలియగు కుంభసంభవుండు వేవేగయయ్యోద్రి మను మనిపైఁ దొడరె.

సౌగం— అబ్బా కనంబడిరి. అయ్యో! ద్రోణుఁడు నవ్వి నిఁక నేమున్నది. కుమారుండాగ్నేయాస్త్రమైతె

సార— అన్నయ్యా భయిములేదద్దాని వారుణాస్త్రమునమఱలించి తోడనబ్రిహ్మాస్త్రమేసె నాద్రోణుఁడు.

సౌగం— హాయిహాయి! ద్రౌణిప్రయుక్తబ్రిహ్మాస్త్రముబూడిఁగలసినది.

సార— అన్నయా విజయాత్మజా శుగాసన సిర్ముక్తవిష సొర్ధిత ఘనశక్తి-దౌణిఁడు మూర్ఛిల్ల సూతుండవులకు రథములోలుకొని పోవుచున్నాఁడ

గ— తమ్ముఁడా! ఏదియెట్లున్నను.

గీ॥ ఆసుఖ ప్రదయెట్టి తపఁబుఁ • జేసెనొక్కొ-
విజయుఁడే దేవతలను సే • వించెనొక్కొ-
శత్రుసంహార కారక • పుత్రవరుఁడు
మేరుధీరుఁడీతఁడు జ • న్మించుటకును॥

సార— ఔనౌనన్నయ్యా;

దుర్యో—(నిరుత్సాహముతో) అయ్యో మనమనుకున్నవన్నియు గొంతెమ కోర్కెలే యౌనా? లోకగురుండగు ద్రోణుండును సన్నగిల్లె.

(ద్రోణుండు ప్రవేశించి ఖిన్నుఁడై యూరకుండును)

దుర్యో— మహాత్మా గురుప్రవరా!

ఉ॥ ఏమనివిన్నవింతు మన • హీనదశన్ జతురంగసైన్యముల్
భూమికిఁ జాలఁగానొరిగె • భూసుర! భాసుర బాణకాశలుం
డా మహితాత్ముఁడేయు నిశి • తాసుగముల్ బకివీరవారమే
మేమియటంచునెంచక స • హింపక కింతఁజెరించిరక్కటా॥

కర్ణ—(వికటముగా దుర్యోధనునితో)

గీ॥ సర్వసేనాధిపతి భూసు • పర్వుఁడితఁడు
మీఁడుమిక్కిలి శరగురుం • డాదినుండి
యట్టి యితడుంటనీ కేటి • యార్తి? కంద
పిలకకును దురదబ్బ • చ్చలిక్కి నేల?

ద్రోణు—(కర్ణునితో) కర్ణా! ఏటికట్లనియెదు?

క॥ ముమ్మారున్ సౌభద్రుం
డమ్మాడ్కిన్ నొలయనేయ • నడమకమలలన్
సమ్మతి సేవలతో నే
నమ్మహితాత్ము నెదురంగ • నరసితి కాదే?॥ 32

అదియుఁగాక.

గీ॥ సకల గుణాఢ్య మాన్యుఁడు • శత్రుసైన్య
సంహరణ దక్షైకబలుఁడు • సమరభూమి
జేతఁగోదండకాండంబు • చెలఁగుచుండ
నితనిఁ జనకంగఫాలాక్షుఁ • డెట్లుచూచు?॥ 3

దుర్యో— మహాత్మా! మీరలే యిట్లన్న నెట్లిఁక. శిష్యుండ నన్ను రక్షింపుఁడు.

ద్రోణు—రాజా

చ॥ పలువురు చుట్టుముట్టకడు • వంచనయుంచుఁ దలంచకాతనిన్
సులువుగ విల్లునన్ విరిచి • సూతునిఁజంపి రథంబుఁగూల్చియా

వలసమయింపనెంచినను • వచ్చునుగాని శరాసనంబొగిన్
మెలఁగుచుఁ బాణినున్నఁ దర • మే పరమేశునకైన నోంచఁగన్॥ 34

దుర్యో— మారణధర్మము మారణకర్మమేకదా! మహాత్మా!
కర్ణ— జానానందులకు! సందేహమేమి?
ద్రోణ— (తనలో) ఇటులంటి నేటికి నామాటదాఁటక యీబూటకులు మోసముజేయ సాహసించుచున్నారు కాలమా నీమహిమ కాఁబోలు నిదియంతయు.
దుర్యో— మహాత్మా! రండు యేదియో చూచుకొందము.
కర్ణ— చూచుటయేటికి? నేనుంటినిగదా?
దుర్యో— సరేనడువుఁడు

నిష్క్రమింతురు)

(తరువాత రథారూఢుఁడై సారథితో నభిమన్యుఁడు ప్రవేశించును)

అభి— సారథీ! కౌరవయోధులెల్లరు పోయినపోకగా మరల రాలేదేమి?
సారథి— కుమారా! యింక్కడి కౌరవ యోధులు

మ॥ భవదస్త్రప్రకటానల జ్వాలరతి • జ్వాలావృతంబైన కౌ
రవసైన్యోద్ధితశుష్కవృక్షసహితా • రణ్యంబుమాన్యనిసా
దవరోద్యచ్చటులచ్ఛటాచ్ఛటముతో • దందహ్యమైయుండఁగా
రవయోధాళి యెటులక్కనంబడుసుభ • ద్రాపుత్రధైర్యాత్మతన్॥ 35

అభి— దానికేమిగాని చూడుసారథీ!

చ॥ సులువుగనాదువెంట మొనఁ • జొత్తుమటంచు వచించునాడు తం
డ్రిల రథముల్ కనంబడవు • ద్రోణకృపాదివిరోధి యూథమున్
గలసియిటే మెలంగనటఁ • గావర మొంది యెవండుపాండుసూ
నుల సమరస్థలిన్ నిలిపె • నోతెలియన్ బరికించుసారథీ॥ 36

సారథి— కుమారా! దూరముగాఁగాంచుము(వ్రేలితోఁజూపుచు)

గీ॥ వరవరాహధ్వజాలంకృ • తరథమయ్య
దే. యలజయద్రథుని దది • తేఱిచూడ
రాకభీకరంబయ్యె సం • గ్రామభూమి
ధర్మజాదుల తేరుల • దారిఁజూడు॥ 37

అభి— సారధి! జౌసానుగాన్పించుచున్నది. ఏమిది విజితయోధుఁడగు సైంధవుఁ డేలకో పాండవుల నిలువరించు నంతటి బలాఢ్యుఁడయ్యె కాని కానీ యిప్పుడైన నేమయినది సారథీ.

గీ॥ మన రథంబును వానికై • మఱలనిమ్ము
వానిఁ జంపియే వేవేగ • వత్తుమిటకు
నిక్కడ రణంబు సేయుఁగ • నేరలేరు
కాన మనల కాక్షేపణ • మైనలేదు॥ 38

సారధి— చిత్తము (అని రధమేగుట సూచించునంతలో పెద్ద కలకలము తరవాత)

(తెరలో)

గీ॥ ఓరిసౌభద్ర యేడకుఁ • బాఱిపోదు
వాలమున నిన్ను సమయింతు • మాగుమటనె
చచ్చుటకు ముందువచ్చునీ • చచ్చు తెలివి
తోడ నిప్పుడే నీవుచూ • తువు దివంబు॥ 39

అభి— (మహోగ్రకోపముతో)

శా॥ ఛీఛీ కౌరవరాజపోషితపశు • శ్రేష్ఠంబులారా! రణ
త్యాగాచారక్షుభిత ప్రచారఖలులా • రా! రాజులేమీరలున్
నీచంబంచుఁదలంచకేరణములో • నిర్లజ్జులై పాటిరే
నాచేతన్ కనుఁగొందురిరండి చటికిన్ • నాకంబుజూపించెదన్॥

(అంత బాణపరంపరఁ బర్వికొనుచు ద్రోణదుర్యోధన కర్ణాది యోధులు ప్రవేశింతురు)

అభి— ఓహో! కౌరవయోధులారా! చూడుడు నాబాణంబులు మీప్రాణంబులఁ గ్రోల నాలుకలుఁ గ్రోలుచున్నవి. (అస్త్రపరంపర లేయును)

దుర్యో— కర్ణ! చచ్చితినిరాఁ! బాధనటించి మఱల బాణము వేయును)

శల్యు— హాయిహాయి. యీదెబ్బ సౌభద్రునిదని చెప్పకయే చెప్పుచున్నది.

(మూర్ఛిల్లి మఱల లేచును)

ద్రోణ— అబ్బబ్బ! దెబ్బలికిఁ బౌరుష కురంగమైతినిగదా!

అశ్వ— ఛీఛీ మనబలశౌర్యము లేమిటి? (ఒఱగి మఱల లేచును)

కర్ణు— (రహస్యముగా)

ఉ॥ కౌరవ యోధులార! వి • శిఖంబులకున్ భయమొందిపాఱున
ట్లీరణభూమిదాటి వెను • కేగిధనస్సును ద్రుంతుమీరు నీ
వీరుఁడునన్నుఁజూచుమను • పేశలవారపరంపరన్ ద్వరన్
సారథిరథ్యముల్ తృటిని • జంపుదుమంచు నిజంబుఁజెప్పినన్॥ 41

యోధులు—పోపాస్త్రులై చేయుదుము.

అభి— గీ॥ ఏమిరా! సూతజానీకు • నామహాచ్ఛ
రాళిఁజవిఁజూపవలెనె? తి • రంబునిలుచు
యూరకే నినుఁజెంచెడి • వారుజూడ
బంపుడు నిపుడునిన్నుని • లింపపురికి॥ 42

(అని యొక బాణమునేయ నాతఁడుపాఱిపోవును)

కర్ణ— (అభిమన్య కౌరవులు పోరుచుండ వెనుకఁ బ్రవేశించి) నేనిదే వీని ధనుః
కాండము తెలియకుండఁ గొట్టెదను (బాణమువేయ ధనుస్సు విఱుగును)

అభి— (ఆశ్చర్యముతో వెనుకకు దిరిగి) ఏమిది. ఛీఛీ మూఢాత్మ!(అని యనుసరిక్
ద్రోణాది యోధప్రయుక్త బాణములచే సారథి రథము రథ్యములు నేలఁ
గూలును) ఛీఛీ దురాత్ములారా! (అని యంబరమునకు నొకకత్తితో నెగిరి(
గీ॥ ఆఁడువారికి లేని భ • యంబుఁజెంది
సంగరాచారములనన్ని • ద్రుంగఁజేసి
నారథంబును భగ్నంబొ • నర్చినట్టి
తుచ్ఛులార! నిలుండాజిఁ • ద్రుళ్లడంతు. 43

(అనిచిత్రగతులనంబరమున నేతిరుగును.)

దుర్యో— గీ॥ అయ్యొ నామీఁదఁబడి వీఁడు • హతముజేయు
కర్ణ— విల్లుద్రుంచుచు ననుజంపు • మేగమితఁడు
అశ్వ— బాపఁడంచుదయార్ద్రితఁ • బడయునన్నె?
శల్యు— బాబో నాప్రాణములకాశ • వదలుకొంటి.

(అనిభయార్తులై పరుపులిడుదురు.)

ద్రోణు— కుఱ్ఱా! ఎగిరిపడియెదవేల! ఇదిగో నీవాలువ్రాలును.

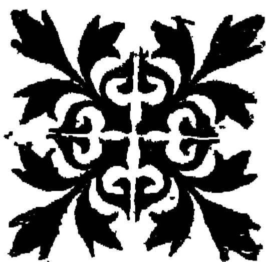
(అనియాతని ఖడ్గమును బడఁగొట్టును.)

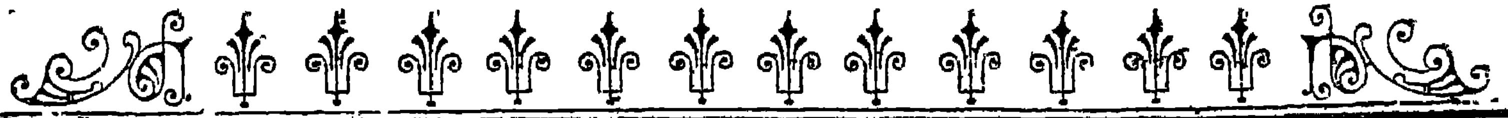
అభి— (తన విఱిగిన రథముపైనున్న గదతో నంబరమున కేగి)

క॥ ఓరీ! మూర్ఖద్రోణా!
నీరాజానీకమడఁగు • నిక్కమునాఁచేన్
బోరన్ నిమూసంబాగుము
నీరధిగంభీరుఁడితఁడు • నీచేఁబడునే?
(అనిభూమికిలంఘించును.)

వైశ్యాసని— (సమీపించి)
క॥ రాఁగదరా యిటు వేగమె
నాఁగదరా యిపుడు నీకు • నాకముజూపన్
సాఁగదురమ్మిటమదకున్
సాఁగదురమ్ముచటియాట • చక్కఁగనీకున్. 46

అభి— క॥ నాఁకదనంబున నీవే
సాకదనంబుగనిలంగ • నవ్వారెనన్నున్
సాకుల మేసరియౌనెడ
సాకులమొందించినిన్ను • నక్కఁడద్రుంతున్, 47
(ఇద్దరుకొంతతడవాలముజేసి భూమికివ్రాలుదురు.)
దుందుభులమ్రోతతో యవనికజారును.
ఇదిప్రథమాంకము.

ఓమ్.

శుభమస్తు.

సైంధవార్జునము.

ద్వితీయాంకము

ప్రదేశము—ధర్మజసభ

ప్రవేశము—ధర్మజ భీమాదియోధులు దుఃఖాక్రాంతులై

ధర్మ— హా! హా! లోకైక ధనుర్ధరా! వీరాగ్రగణ్యా! అయ్యో! ముద్దుకుఱ్ఱ! పదియా రేండ్లకే ముదిసిన ప్రామిపైతివా?

సీ॥ నినునమ్మికొనియున్న ♦ నీతండ్రులగుమాకు
నేదారిఁ జూపినీ ♦ వేగినావు
కడుపార నినుఁగన్న ♦ పడతిసుభద్రకుఁ
బుత్రశోకంబెట్లు ♦ పోవునయ్యా?
నిను దైవముగనెంచు ♦ వనితయుత్తరనీవి
యోగమునెట్లింక ♦ నోపఁగలదు?
నినుమూలముగనెంచి ♦ కొనివృద్ధిఁగనఁజూచు
భరతవంశమెటు ని ♦ ల్వంగఁగలదు?
గీ॥ అక్కటా యిందరికిని ♦ నొక్కపరుసు
మాఱుచెప్పకేముందుగా ♦ జాఱినావె?
దైవమైనను నీపైని ♦ దయఁదలంచ
లేకపోయెనె లోకత్రి ♦ యైకశూర!!.

అకటా! యీదుస్సహమాపఁజాల నేనేమిసేయుదుఁ దమ్ముఁడర్జును మోమెట్లు చూచువాఁడ?

గీ॥ ముద్దుగారెడి సూనుని • మూఢబుద్ధి
మొగ్గరంబులోనికిఁబంపి • మోజుపలగు
వారిచేతఁజంపించితి • పోరనేను
సుతవియోగార్తుఁడర్జునుఁ • జూడఁగలనె? 2

(అని తలఁగొట్టుకొని యేడ్చును)

భీము— (భోరని యేడ్చుచు) అయ్యయ్యో! అన్నయ్యా! వాని చావునకు నేనుగాని మీరుగారు.

చ॥ వెనుకనె యంటివత్తునని • వీరతు లెన్నిరొయి పల్కి సైంధవున్
జెనకఁగలేక చచ్చినయి • చిత్తమునందొక యింతయేనియున్
మనసుతుఁడంచునెంచకయె • మార్తురకిచ్చితి నేనెయింతకున్
ఘనమగు కారణంబకట! • కాల్చనె నాభుజశౌర్యసంపదల్॥ 3

హాహా! పితృవత్సలా! అయ్యో విజయైకపుత్రా! నేనటుల జెప్పకుండినను నీకంత మూడకుండు నేమోగదా! ఇఁకనెట్లు కృష్ణార్జునులఁజూడఁగలను? నాకడుపుచెరువగుచున్నది. నేనీదుఃఖాంభోనిధినోలలాడఁజాలహా ముద్దుకట్ట!

గీ॥ ఏఁడినాపుత్రుఁడెక్కడ • నేగెనంచు
నధికవాత్సల్యమునఁజూడ • నభిలషించు
నీదు తండ్రికి దుఃఖంబు • నివ్వటిల్ల
నీవిటైతివటంచేమి • నేవచింతు?॥ 4

(అని యేడ్చును)

దృష్ట— మాన్యులారా! శత్రువులఁ జెండాడి వీరోచితంబైన మరణంబు నొందినవానికై యిట్లు వాపోవఁదగదు. రణములో జయమిద్దరికిని రాదుగదా? కృష్ణార్జునులు మాత్రమంత యెఱుంగని వారలా కావున మీమీశోకంబులోదార్చుకొనుఁడు.

ధర్మ— అయ్యయ్యో! బావ!

ఉ॥ మారసమాన తేజ సుత • మారశరీరుఁ ద్రిలోకశూరునిన్
మేరుధరాధరాభధృత • మేఘనినాదవరస్వనున్ ధరా
భారవిమోచకాతిచణు • భారతవంశసుదీపకున్ ముదం
బారఁగఁబెంచుకొన్న సుతు • నయ్యయొ చంపుకనిల్వలేమహా॥ 5

(అని యేడ్చుచు) హా! నవమోహనాకార! హా! శశిరేఖాప్రియా! నిన్నే
మని మఱచిపోదమురా కుఱ్ఱా! నాకీశోకమెట్లు పోవునురా సూనో!
అబ్బ! నీసుందరవదనారవిందముఁగఁబఱచవేమిరా పుత్రా! పుత్రా! పుత్రా!
అయ్యో తమ్ముఁడా అర్జునా నీప్రేమానిధియడుగంటినది. నీముద్దులమూఁట
దొంగిలింపఁబడినది అయ్యో మనవంశవృక్షము ఛేదింపఁబడినది. ఇఁక నేము
న్నదిఁక నేమున్నది. కొమ్మలులేనిపాండవవృక్షముమిగిలినది అయ్యో! కృష్ణ
భగవానుఁడా! నీచెల్లెలు సుభద్ర నేమని యూరడింతువు? నాకేగతిఁజూ
పెదవు? అయ్యయ్యో ఇఁక నేవారిమొగంబులఁ జూడఁజాల హా! విజయా
త్మజా! హా కౌరవసైన్యాటవీదవానలా! హాహా కురుయూథజీమూతమారుత
మాఎక్కడడాగితివి. 'మాకేది తెరవుజూపుదువు నిన్నే దైవముగా నెంచు గర్భా
లసయగు విరాటపుత్రి కేమనిసమాధానము చెప్పుమంటివి? నీతల్లి సుభద్ర
కేమని యూరడింపుమంటివి? అయ్యయ్యో! కుఱ్ఱా నీకెట్టిపాటు తటస్థించి
నదిరా! బాబా!

సీ॥ ముద్దుగారెడి నీదు ♦ మోముఁజూడక యున్న
నిమిసంబు నేనెట్లు ♦ నిలువగలను?
నీతోడిలోకమై ♦ నినుఁబెంచు నీతండ్రి
కేమంచు నివ్వార్త ♦ యెఱుఁగఁజేతు
నీతోడరాలేక ♦ నినుఁజంపికొంటిమం
చేడ్చునీ యోధుల ♦ నెట్లు తేర్తు?
శోకాంబుధిన్ మున్గి ♦ శోషిల్లునీబంధు
వులనెట్లు నేనింక ♦ బోధసేతు?
గీ॥ హాసుభద్రాసుతా! విజ ♦ యప్రమోద
చండరిపుభీకరా! ముఖ ♦ చంద్రుఁజూప
వేర రావేర! యోదార్ప ♦ వేర నన్ను;
గౌఁగిలియ్యవవేర ♦ యోకంజనయన! ॥

8

(అని మూర్ఛిల్లును)

భీము— (ఇదివఱకు దుఃఖాంబుధిని మగ్నుఁడై)హా! యభిమన్యూ! నీకెట్టిపాటు వచ్చి
నదిరా బాబూ! అయ్యో మాకన్నముందుగ నీవే స్వర్గముఁజూడఁబోదలంచితివి

రా! నాయనా! కాలమా! యెంతవిపరీతమైతివె! కృష్ణా! త్రికాల వేదివి నీకైనఁ దెలియలేదా? తెలిసిన నుపేక్ష సేయుదువా! నీకుమాత్రమల్లుఁడు కాఁడా? అయ్యో! ఖేచరులారా! మీరైన నెలుంగెత్తి యర్జునుతో నుడవలేక పోతిరా? చెప్పిన రాలేకపోవునా యాతఁడు వచ్చిన నింతమూఁడునా? అహో హతవిధీ! యెంతదలఁచితివి! ఆహా పసికూనా!

గీ॥ సంగరాంగణంబునశత్రు ♦ సైన్యములను
నోడఁబుచ్చినీతోడ మ ♦ హోన్నతదశ
నందుదుమటంచు నెంచితి ♦ మంతెకాని
యిట్లుకడతేఱుదువటంచు ♦ నెఱుఁగమయ్య॥ 7

(అని మూర్ఛిల్లును)

ధృష్ట— అయ్యో! వీరలందరుపుత్ర వాత్సల్యమున నెంతయు దురపిల్లుచున్నారు. ఏమిసేయుదు? నాకు నింతగాదుఃఖము గలుగజేయుచున్నయతఁడు వీరినిట్లొనర్చిన వింతయేమున్నది? ఇఁకనర్జునుఁడేవిన్నయెడల క్షేమిజరుగునో కదా! కృష్ణుఁడే తెంచినఁగాని వీరి ననునయింపుట సాగదు.

(అంతఁ బాంచజన్య దేవదత్తములు వినంబడును)

ధర్మ— అయ్యయ్యో! పాంచజన్యదేవదత్తములు వినంబడుచున్నవి, నీతోయుద్ధము లోనికిఁ రాలేకున్నను స్వర్గమునకును రాలేకపోదునా కుట్టా! నాకెంతవంత గల్పించితివిరా బాబు. వారల మోములెట్లు జూడఁగలను? (అని యేడ్చును)

(అంతదూరమున ద్వారముకడ కృష్ణార్జునులు ప్రవేశింతురు)

అర్జునుఁడు- బావా! వాసుదేవా!

ఉ॥ ఏమిది నామనంబిపుడు ♦ హీనత బూని తిరంబులేకయే
వేమరుఁ గొట్టుగాడెడి ♦ వివేకము గూడనశించుచుండె సం
గ్రామమునందుడస్సినటు ♦ గాదనువున్ వడఁకన్ దొడంగెనీ
భూమి నెమూడ వింత తల ♦ పుల్ పొడసూపుచునుండు నామదిన్॥ 8

కృష్ణా— ఏమిది యర్జునా! యిటులనుచుంటివి? సకేమిభయమా!

అర్జు— ఎగతాళిఁగాదు బావా!

క॥ ఎన్నో యపశకునంబులఁ
గన్నారంగాంచుచుంటిఁ ♦ గంజనయనా

యన్నలుఁదమ్ములకట యె
ట్లున్నారో తెలియరాదు ♦ యూహింపంగాన్॥

కృష్ణు— అర్జునా!

ఉ॥ ఏటికి నిట్టివింతలిటు ♦ లెంతయు వంతలనొందనానె? నీ
బోటి మనోబలాఢ్యునకుఁ ♦ బోలునెయిట్టుల దుర్నిమిత్తముల్
పాటిగఁ దెచ్చుటల్? మనసుఁ ♦ బట్టగలేవటె? మాటిమాటికిన్
లేటమొగంబుఁ జేసుకబ ♦ లే తిఱుగాడఁగ నానెపార్థివా!॥ 10

అదియుఁగాక.

గీ॥ అతిబలాఢ్యులైనట్టి నీ ♦ యన్నదమ్ము
లకు సుఖంబుగలుగకున్నె? ♦ యకట యేదొ
యొకచిఱుతనష్టము గలుగ ♦ నొకటికలుగుఁ
గాక దానికై యింత శో ♦ కంబుదగునె?॥ 11

అర్జు— (మఱింతయధైర్యముతో) కృష్ణా! నాకేమియోకాని యట్టి ధైర్యముండకున్నది నాకేదియోగొప్ప యాపత్తు సూచించుచున్నది. ఇట్టి నామనస్తాపమునకుఁ గారణముండకపోదు.

(ప్రక్కలుఁ బరికించి) ఇదియేమికృష్ణా!

సీ॥ వందిమాగధులేల ♦ వనటబొందినయట్లు
స్తోత్రపాఠములేక ♦ తొలఁగుచుండిరి?
బ్రాహ్మణవ్రాతంబు ♦ పాపంబు నామోముఁ
జూడనొల్లనియట్లు ♦ చూచుచుండి
పరిచారకులిదేల ♦ పాడువార్తలనేవొ
చెప్ప నొల్లనియట్లు ♦ తప్పకొనిరి?
శిబిరంబుఁజూచిన ♦ శిథిలమైనటులుండి
చేటుగాలమదేవొ ♦ చెప్పఁదొడఁగె

గీ॥ సంజ వేళయౌనంతనె ♦ చటచటబడెడి
భేరి ఢక్కా నినాదంబు ♦ వినఁగఁబడదు
యిట్టి విన్నియుఁజూడనే ♦ నిప్పుడ్ధర్మ
జాదుల విషయమై శంకి ♦ తాత్మునగుదు॥ 12

కృష్ణ— (తనలో) అయ్యయ్యో! నన్నే యట్టుల దుఃఖవార్ధిలో ముంచుచున్న నీ వింత బాలీతనికిట్టుండుట వింతగాదు. నానోట నే యితనికిఁ జెప్పలేను ధర్మరాజే చెప్పగాక. (ప్రకాశముగా) అర్జునా!

అర్జు— ఏమి యర్జునుఁడింక రానురాను నాకు మఱింత వంతదొంతరెక్కుచున్నది! కృష్ణా! (విచారముతో)

గీ॥ మనలదేవదత్తధ్వని • వినినతోడ
నెదురువచ్చెడు సుతుఁడేల • యెదురురాఁడు
వాని సేనమ్రోయున్న నా • వీనులిపుడు
నెట్టిఘోరవార్త వినునో • యెఱుఁగనకట!॥ 13

కృష్ణ— ముందెందులకీ చింత లోనికిఁబోయి ధర్మజునడిగి తెలుసుకొందము. రారమ్ము

అర్జు— అయ్యో నాకాళ్లాడకున్నవి.

క॥ ఏవానిన్ నే నెప్పడు
బూవున్ బలెఁ జూచికొంచుఁ • బూనికఁ బెంతున్
దేవా! వానికి నేఁడో
దైవంబోర్వకయె సల్పఁ • దాళఁగలానే॥ 14

(అని చతికిలఁబడును)

కృష్ణ— ఏమిది యర్జునా నిజము తెలియకిట్లు దురపిల్లనగునా? బేలవగుచుంటివిసుమా

అర్జు— ముకుందా! ఏమిది నాదుఃఖమునకంతయుఁ నాయనుంగు కుఱ్ఱఁడే మైనచో నాబ్రతుకెట్లు? నాకాళ్లు తడఁబడుచున్నవి. కృష్ణా నేను లోనికి రాలేను

కృష్ణ— అయ్యో నీవట్లధైర్యపడనగునా?

(అని యర్జును జూచునంతనే గొల్లని యేడ్చుచు మొగములు దిగవ్రాలవైచిన యోధులముందునకు దీసుకేగును]

అర్జు— [సమీపించి దుఃఖాతురముతో జతికలఁబడి]

ఉ॥ అక్కట వీరలందరును • నాననముల్ దిగవ్రాలవైచినా
పిక్కనుఁజూడ కేడ్వసము • రంబున నాదగుముద్దుపట్టి తాఁ
జిక్కెనటంచు నిక్కమది • సీ! యిఁక నెందుల కయ్యజీవముల్
దక్కెడు వయ్యయో యాపరము • దాష్ట్యనకున్ విజితారి పుత్రికా॥

(అని మూర్ఛిల్లును)

ధర్మజభీములు—హా! హా! యభిమన్యూ (యని మూర్ఛిల్లుదురు)

కృష్ణు— (దుఃఖమాపుకొనలేక యర్జునుమీఁదఁబడి) హా! హా! సుభద్రాసుతా! హా! త్రిలోకశూర! హా! పితృవత్సలా! హా! హా! యభిమన్యూ నీకెంతగతి పట్టినదిరా కుట్టా! అయ్యో! యర్జునా నీకీపుత్రశోకంబబ్బదను కొంటినోయి. అయ్యయ్యో సుభద్ర నేమనియూరడింతును. అబ్బబ్బ శశిరేఖా కిప్పుడు నేనెట్లు జూడఁగలను? ఆహా! ఆనాటి వివాహప్రఁబోలే యింత పెట్టినదా! అర్జునా నీవింత శోకంబులో మునుంగ నారాతి కుం కేయు బ్రద్దలగుచున్నది లేలెమ్మిఁక నోర్వలేను. క్షత్రియుల కిట్టివి తప్పవు. (అని యేడ్చును).

అర్జు— (మూర్ఛదేఱి) హా! హా! నాకుమారా! నీకెంతలోఁగాలమైనదిరా పుత్రా తండ్రీ నేనెట్లు బ్రతుకఁగలను నాకేదిదిక్కు?

సీ॥ హాకుమారానీదు ♦ రాకేందువదనసం
దర్శనంబునఁగాక ♦ తాళఁగలనె?
హా! పుత్రకా నాదు ♦ పాపంబుచే నీవె
ముందుగానాకంబు ♦ నందితయ్య
హాకుట్ట! నీవేనా ♦ నాకుద్ధరింతువం
చెంచితిఁగానియి ♦ ట్లెంచనయ్య
హా! ముద్దుపట్టి నీ ♦ యమ్మనీకై యేడ్వ
నేనిఁజూచుక యూర ♦ డిల్లమందు?

గీ॥ హా! కొడుక! నినుఁజూచి మే ♦ మందఱమును
బ్రతుకుచుండఁగమాలదై ♦ వఁబునినెన్న
యెగురవైచుకపోయెనే ♦ తగునటంచు?
నేమిసేయుదు నింకనా ♦ కేదిదిక్కు? 16

(అని తలగొట్టుకొని యేడ్చును.)

కృష్ణు— అయ్యయ్యో! అర్జునా! ఇంత కడుపు పగుల దుఃఖించుట తగదు. శత్రువులఁ జెండాడి క్షత్రియోచితంబైన మరణంబు నొందినాఁడు

(ధర్మజునివైపుఁదిరిగి) రాజా! నీవునిట్లువాపోవనగునా లేలెమ్ము నీయర్జునుఁ జూచికొనుము.

అర్జు— కమపు పగులుచుసేయున్నది. దుఃఖమెక్కడిది? నాగుండె రాతిగుండెకాని మఱేమియుఁగాదు. హాకుమారా! త్రిలోకశూర!

సీ॥ త్రేవులుమాలలా • వెడిదంపురక్తంబు
గంధమానీకు • నోకమలనయన
కాకియేకీరమా • ఢాకినీభూతముల్
దాసీజనంబులా • భాసురాంగ!
శిరములేయుపధాన • వరములానీకు ర
త్నాళియేదీపమా • యచలధీర?
ఛత్రముల్ పువ్వులా • చిత్రిమా మొండెముల్
మురిపెంపుఁబటములా • ముద్దుకుఱ్ఱ
గీ॥ మాంసమస్తిష్కపేశల • మహియెనీకుఁ
బట్టుపరుపుల మెత్తని • పాన్పుఁటోయి
శత్రుభీకర మానీదు • సమరధర్మ
మనెడిభార్యతోడ సుషుప్తి • నందితయ్య॥ 17

కృష్ణ— అర్జునా! ఏటికీ వెఱ్ఱితలఁపులు లేచి నీయన్నదమ్ముల నూరడింపుము

అర్జు— అయ్యో! మమ్ముండఁజేని నాముద్దుకుఱ్ఱండే యూరడించినాఁడు మాగొంతె మకోర్కులన్నిటి కంతము జూపి మమ్మీతీరున నన్నుఁగలసికొమ్మని యూరడించితివిరా? తండ్రీ.

చ॥ నిను నరగంటయైనవిడ • నేతని నీదగు భార్యనుత్తరన్
ఘనమగుశోక వహ్నిమఱు • గన్విడితేయకటా యరాతిశో
షణచణ! నీదుతల్లిసుత • సంపదలేమిని దీఁసఁజేసితే?
రణమహిసేసు దేహము ది • రంబుగ బూడిద దోగియున్నదే?॥ 18

అయ్యయ్యో అన్నయా! ధర్మజా మనలనందఱి గోత్రిలోనికిఁ ద్రోసి స్వర్గమున కేగిన నాముద్దుఁకుఱ్ఱఁడెట్లు తలఁచ కొలఁదికిమీ తెనో తెలుపవా?

ధర్మ— అర్జును(గౌగిలించుకొని యేడ్చుచు)

గీ॥ గురుఁడు పన్నినతమ్మిమొ • గ్గరముఁ జించు
వారిఁగానక యభిమన్యుఁ • బంపినేనె
వానిఁజంపించితినిగటా! • పార్థ నేఁడు
పుత్రఘాతుకుఁడైన నా • పుడమినిపుడు॥ 19

అర్జు— హా! పుత్రా! హా! యభిమన్యూ! త్రిలోకవీరుఁడవయ్యు నెట్టి యిక్కట్టులఁ బాల్పడితివిరా తండ్రీ! నీవుఁ దమ్మిమొగ్గరముఁ జించుటయేకాని వెడలి వచ్చుట చెప్పలేక పోతినిరా బాబూ! నేనేయింతటి పాపమున కొడిగట్టితిరా నాయనా! నేనేమి సేయుదురా బిడ్డా! నాకీదుఃఖమెట్లుపోవురా నాయనా! నేలేనని యెంచియే యీవ్యూహము పన్నఁబడినదిరా! తండ్రీ!

క॥ కట్టా! ద్రోణుండా! నా
పట్టికొఱకె పన్నితయ్య • పద్మవ్యూహం?
ఇట్టుల మనసొప్పెను నీ
పట్టికొఱకె యింత సేయఁ • బాపఁడవుకదే॥ 20

కృష్ణ— ధర్మరాజా! నీవట్లనుట తగునా? నీవేమి చేసితివి? కాని మన భీమాదుల వెంటనరిగిరా లే నేలేదా?

ధర్మ— ఉ॥ ఏమనిచెప్ప? సంగరమ • హీస్థలినట్లభిమన్యుఁడక్కటా!
యామొనఁజించిలోనికి మ • హాద్భుతమారఁగఁ బోవ వెంటనే
మేముఁ జనంగ మధ్యమున • మించినవిక్రమ మొంది సైంధవుం
డేమియొకాని యడ్డుపడి • హీనులఁ జేసెను మమ్ము నందఱన్॥ 21

అర్జు— (దుఃఖముతోఁగూడిన మహోగ్రాగ్రహముతో) ఏమేమి? ఎంతపని జరిగినది ఓరోరి సైంధవ ఛండాలా! ఎంతఁజేసితివి! ఓహో! అగ్రజా ధర్మజా! కృష్ణ భగవానుఁడా ఓపంచభూతములారా!

మ॥ వినుఁడీ నాదుప్రతిజ్ఞ సైంధవుని నే • వీరుండురక్షింపగాఁ
జనినన్ భీకరసంగరాంగణమునన్ • సర్వారి వీరుల్కనుం
గొనఁగా సూర్యుఁడు రేపు గ్రుంకుమును పే • క్రూరంబుగాఁ జంపుదున్
బొనరన్ జేయనిచో,ధనూవరముతో • బూదైపోదును గాగ్ని లోన్

(ధనుష్టంకారము చేయును తోడనే భేరీఢక్కానినాదములు వినంబడును.)

కృష్ణ— అర్జునా! నీప్రతిన మతోకలాగగునా?

అర్జు— సాక్షాత్పరమేశ్వరుండవైన నీవుండ నాకేటికిబావా?

కృష్ణ—ధర్మరాజా ! మేముపోయి సుభద్రాదుల నూరడింతుము సెలవా ?

ధర్మ— మహానుభావా! చిత్తము.

(అని యందఱునిష్క్రమింతురు)

ఇది ద్వితీయాంకము.

ఓమ్.

శుభమస్తు.

సైంధవార్జునము.

తృతీయాంకము.

ప్రవేశము—సుభద్రాంతఃపురము

ప్రవేశము-సుభద్రార్జునులు కైదండఁబూని తోడనే కృష్ణుఁడు

సుభద్ర—(ఏడ్చుచు) ద్విపద.

ప్రాణేశ మురిపెంపు ♦ బాలునిపీఁడి
ప్రాణంబు నిల్పంగ ♦ వశమౌనె మనకు?॥ 1

అర్జు—(ఏడ్చుచు)కాంత! దురంతశో ♦ కంబునమున్చి
యంతంబుఁజేయంగ ♦ నబ్జజుఁడెంచె॥ 2

సుభ— ఏడఁబోతివికుఱ్ఱ! ♦ ఏలమాకడుపు
మాడఁజేతువురార! ♦ మారశరీర!॥ 3

అర్జు— పృథివీతలంబేలి ♦ పేరొందెదవంచు
విధువంశదీపక ♦ వేడ్కతోనుంటి॥ 4

సుభ— అయ్యయ్యో నాపుత్ర! ♦ యరిసంఘమలరఁ
జయ్యనంబోదువే ♦ స్వర్గంబుఁజూడ॥ 5

కృష్ణ—(కన్నీరుఁదుడుచుకొనుచు)
అమ్మ! సుభద్ర! నీ ♦ యాత్మజుఁడరులఁ
గిమ్మన నీకచె ♦ క్కిదివంబుఁబోయె॥ 6
వానికై యిట్లెంతో ♦ వందురఁదగునె?
ఊని బిడ్డలకిట్టి ♦ క్రియకాదెకీర్తి॥ 7

అర్జు— కాలంబ మాపైనిఁ ♦ గక్షగట్టఁబసి
బాలుఁడె దొఱకెమా ♦ ప్రాణాలు లేవె?॥ 8

సుభ— మా ప్రాణములకన్న ♦ మక్కువఁజూపు
పాపనిఁజంపఁదై ♦ వంబెట్లు కడఁగె?॥ 9

కృష్ణ— గీ॥ అమ్మ! దేవుఁడుచంపెనం ♦ చనగఁబోకు
వానియాయువు మూఁడిన ♦ వాఁడువోయె
బోవుచు విమలకీర్తిని ♦ బొందినాఁడు
పోవువానితో మనము ♦ బోవుటున్నె॥ 10

కావున నీవలవంతఁ దక్కి కొండంతభారము మీఁద వైచుకొనిన నీమగని నోదార్పుము. అదియుఁగాక క్షత్రియకాంతవైన నీవిప్పుడు సంతసింప వలసిన సమయ మేయిది! ఏలయనిన.

ఉ॥ సంగరమందు శత్రువుల ♦ సర్వసుపర్వులు హాయిహాయనన్
రంగదఖండితాశుగ ప ♦ రంపరఁగుయ్యుడఁజేసియే గనో
యంగన! నీతనూజవరుఁ ♦ డట్లగుటన్ దగవీరమాతవై
భంగితశత్రుఁడైన నరు ♦ భామినివైతివి చింతయేటికే?॥ 11

కావున నీ వెడగు చింతలుమాని ధైర్యము వహించి కించ నొందక నామాట విని నీమగనినోదార్పుము.

సుభ— (ఏడ్చుచు) అయ్యయ్యో! అన్నయ్యా!
ఉ॥ యెవ్వని మోముఁజూచుకమ ♦ హీవరులందఱుయుద్ధరంగమం
దవ్విధి నిల్చిరో యెవని ♦ కైవసుధాసతి వేచియున్నదో
యెవ్వనితోడి లోకమయి ♦ యుండఱుముంటిమొ యట్టిపట్టియే
చివ్వనఁబోవ ధైర్యమఁట ♦ ఛీయిఁక నెందులకయ్యజీవముల్॥ 12

అర్జు— హా! సుభద్రాకుమారా! అహా శశిరేఖాప్రియా! అయ్యోనాయనా చతురుదధిపరీత ధరావలయం బేలుదువనుకొంటి గాని యింతలో నంతముఁ జెందుదువనుకొనలేదురా తండ్రి! పరమనిర్భాగ్యులమగు మాకేల పుట్టితివిరా! ఇఁక నెవ్వరికైన బుట్టిననీపాట్లు తప్పిపోవునేమో కదరా పుత్రా! ఆపాడుపద్మవ్యూహమేటికి నా బ్రాహ్మణ ఘాతకుఁడు పన్నవలె నీసైంధవ షండాలుఁడేటికి మనవారి నిలువరింపవలె?

సుభ — (దుఃఖాతురయై) నాకడుపుఁ దరిఁగోయుచున్నది నాయనుంగుకుఱ్ఱా! నన్నే మని యూరడిల్లు మందువు నాకేది తెరవుజూపింతువు? నేనెట్లింకఁబదిమంది లోఁ దిరుగాడఁగలను? నాముద్దుముచ్చటలనేరుదీర్తురు. అయ్యయ్యో! మా వంశమునకు మొలకయేది? అబ్బబ్బ! యీదుఃఖమాపుకొనఁజాల! అన్నయ్యా! నీవేదియో త్రికాలవేదివనుకొంటిని నీకైనఁదెలియలేదా! అహా! హా! నా కుఱ్ఱను రక్షింపలేకపోతిగా; నాకడుపు చెఱువగుచున్నది అహా! నాబిడ్డా! ఎక్కడకుఁబోతివి. ఇఁక నేదియో యుత్తరమాకొక కొమ్మఁజూపుననుకొం టిమి అదియేమాకు దిక్కైనదా?

కృష్ణ — అమ్మా! సుభద్రా! ఏటికీవెర్రితలంపులు! నీకుఱ్ఱని కాయువుమూఁడి నవాపఁగలవారుండిన నేమిసేయుదురు! ఇఁకనైన నీదుఃఖము మానుము. ఉత్తరాగర్భమే మనకేడుగడయను కొనవలసివచ్చినది. ఉన్నంతలో సంత సింపకపోయిన వారినితోఁబోవుట లెక్కడనైనవుండునా? అర్జునా? కర్త వ్యాంశము మఱచి ప్రాకృతునిఁబోలి దుఃఖాక్రాంతుఁడవై యేలదురపిల్లె దవు. క్షత్రియకులమందుఁ బుట్టుపరితినరునకునిట్టివితప్పవుకదా? అదియుఁ గాక క్షణభంగురములైన నీదేహములకై యిట్టివలవంత బొందఁదగదు సుమా! ఏదియెట్లున్నను గులాచారము మఱువనగునా? యుద్ధరంగమం దెల్లి నేమిజరుగవలసియున్నదో యోచించి తత్కార్యనిర్వాహనమందాస క్తియుండు టొప్పఁగాని యిట్లుపోయినవానికై యూరక వాపోవఁద గునా! ఏడ్చినలాభమున్నదా! అమ్మా! సుభద్రా! నీకేమివెర్రి! ఇంక నిల్లెందులకేడ్చెదవు? ఏడ్చిననీకుఱ్ఱని నాని సంపాదింపఁగలవా? లేలెమ్మా కన్నులఁ దుడిచికొనుము. దివ్యమంగళవై నీమగనికేఁపటి విజయమునకై నీయిష్టదైవతముఁ బ్రార్థించుము నీమగనిబాగే నీబాగు-శుచివగుము లేలెమ్ము. అర్జునా! యుద్ధప్రారంభమందు నాచదివిన చదువుల నట్టేటఁగలిపితివా? లేలెమ్మా- యూరకవాపోవ లాభము లేదుసుమా!

అర్జు — బావా! దుఃఖమేలేదు. హృదయము జాయియై యేమున్నది నాముద్దు బిడ్డఁడెప్పుడునన్ను వదలెనో యప్పుడే నిశ్చలమైనది. కర్తవ్యమునకేను న్నది. శత్రుఁడైనఁ జావవలె నేనైనఁగావలె

(తెరలో)

గీ॥ పాఱిపోవంగనేటికి ♦ భయముచెపుమ ।
కర్ణుఁడాదిగాఁగల్గుయో ♦ ధార్ణవంబు ।
దాటఁదరమెశివునకుఁబో ♦ రాటమందు ।
సభయమిచ్చితిలెమ్మిఁక ♦ నడలనేల ? ॥ 13

అర్జు— బావా ! యీకంఠస్వాన మెవరిదియైయుండునో ?

కృష్ణ— ఇఁకనెవ్వనిది. ద్రోణునిదే! సైంధవునికేయభయమిచ్చి నట్లగపడుచున్నది.

(మఱలఁదెరలో)

దేవా !మనవార్తావహుఁడు చారిత్రుఁడు ద్వారముకడ వేచి యున్నాఁడులోనికి సెలవా ?

అర్జు— వేవేగప్రవేశపెట్టుము. దేవీ ! యుద్ధప్రచారము వినఁగూడని నీవులోనికిఁ బొమ్ము.

సుభ— చిత్తము (నిష్క్రమింపఁగాఁ జారిత్రుఁడు ప్రవేశించును)

చారిత్రుఁడు-జయము జయము భూపాలచంద్రా !

అర్జు— చారిత్రా ! విచిత్రంబు లున్నవియా ?

చారి— దేవా ! రోదనంపుఁగౌరవశిబిరమునుండి యేతెంచుచుంటి.

కృష్ణ— రోదనమేలరా వారికి ?

చారి— వారికిఁ గలిగిననేటి విజయమే కారణము.

అర్జు— అదెట్లురా ?

చారి— గీ॥ మోసములుజేసి జయమును ♦ బొందినట్టి ।
కౌరవులకు భవద్దివ్య ♦ గాండివప్ర ।
యుక్తశరవర్షభయమింత ♦ యుండఁబోదె ? ।
గర్భనిర్భేదములగువా ♦ క్యములవినరె ? ॥ 14

అర్జు— (విచారసూచకముగా) ఆపైనసస్మత్కుమార భానుఁడస్తమించిన దావినేమి జరిగినదో సవిస్తరముగా విన్నవింపుము.

చారి— దేవా ! అవధారు. అట్లుదౌశ్శాసన్యాభిమన్యు కుమారు లిరువాగువారచ్చెరువడిచూడ, విమాన చారులెల్లరు ముక్కుమీఁద వ్రేలువైచికొని యచ్చెరు

యాశ్చర్యపడ, స్వర్గపుర కాంతలురారమ్మనిపూలమాలికలెత్తినిలువఁ బోరిపోరి, వీరోచితమగు, విజయశ్రీ గ్రహించి, దివినలంకరించిరి.

కృష్ణు— తరువాతఁ దరువాత

చారి— దేవా ! అదేమి సంతసమోకాని కురురాజాది ధార్తరాష్ట్రులెల్లరుతమసుతుడనిఁ బడెనని యావంతయు, విచారింపకయే, తుచ్ఛవిజయ మొందితిమి కదా, యనియైన సిగ్గులేక, చంకలెగురవేయఁ దొడంగిరి.

కృష్ణు— సంతసము గాకేమిరా వారికి ?

గీ॥ కురుకులబలాటవీదవా ♦ నలుఁ డనిమిష ।
దుర్నిరీక్ష్యశరాసన ♦ దోర్బలుండు।
మీఁదఁబడి చంపఁగానుద్య ♦ మించుసింగ ।
మును సురపురికినంపిన ♦ ముదముగాదె ? ॥ 15

అర్జు— తరువాత.

చారి— తరువాతనోదేవ ! ద్రోణుఁడుతానే యీమోసమునకుఁ గారణమనియో లేక దేవరకిది యెట్లును తెలియకపోదని భీతియో, కాక కుమారునిపై సహజప్రేమయోకాని, సైన్యమునకు ముందుగానే, ఖిన్నుఁడై తనరథముఁదోలించుకొనిపోయె. అశ్వద్ధామయు, వెంటనంటె. కృపుఁడు గోడమీఁది పిల్లివలె, గజతండములలోఁ బడిపోవుచుండెను.

కృష్ణు— మోసములు జేసితిమని, పశ్చాత్తాపమై యుండవచ్చును.

అర్జు— గురుపుత్రులిద్దరిట్లు పోవుటజూచి కౌరవులేమైన ననుమానించలేదా ?

చారి— అనుమానించక పోవుటకుఁ గర్ణుఁడులేఁడా ? అవధరింపుఁడు. అట్లుపోవుచున్న ద్రోణాశ్వద్ధామలు వినునట్లు కర్ణుండురారాజుతోనిట్లనియె.

శా॥ కంటే ! మిత్రమ బ్రాహ్మణత్రయముసం ♦ గ్రామంబులోనీజయం ।
బుంటన్ జూడఁగలేకయో నరపుత్రా ♦ పోత్తాపభీతార్తతో ।
గంటుల్ వారినదేహబాధవలనో ♦ కష్టంబుతో పీటికిన్ ।
గంటన్ నివ్వొక్క సారిఁజూడకయె ♦ మూఁగల్ బోలుచున్ బోవుటల్ ॥ 16

అర్జు— ఏమేమి ! సూతాధముఁ డెంతటిమాటలాడెను.

చారి— దేవా ! కులపువాసనపోవునా ?

కృష్ణ— వారలదివిని యూరకొనిరా ?

చారి— ఊరకొనుటయేనా ! కర్ణుని ప్రాణములు నిల్వకయే పోవును వినుఁడు యిట్టి యసందర్భపుఁ బోటుమాటలీ తెల సాటినాట, వానివైపుఁ దిరిగి గురుపుత్రుఁడు చట్టునవాలుఁ జెకికిరోషకషాయితాత్ముఁడై యిట్లు వాక్రుచ్చె "ఓరోరి ! శూరమ్మన్య! అనన్యసామాన్యాభిమన్యు బాణపరంపరాభిఘాతజర్జరీభూత కురుకులనాశన ధౌరేయ యోరి రాధేయా ! కురురాజు చెవిలో జోరీఁగవై కొండెములు చెప్పుట నీప్రజ్ఞగాదు. మాపైనీకీర్ష్యయున్న కత్తిఁగట్టి దిట్టరివైరమ్ము మీయందఱి చేతులలోఁ బెరిగిన దౌశ్శాసని నభిమన్యునకెఱయిచ్చి బాలునొక్కనిఁజేసి పలువురుగూడి చంపితిమికదా యనియైన సిగ్గులేక మీరంతయు చంకలెగురవేయుట చాలదా ! సాయంసంధ్యానుష్ఠాన సమయమాసన్నమౌటచేఁ బోవుచున్న మన్మిత్రులనుటను నీచబుద్ధియే వెల్లడియగుచున్నది. అచ్ఛస్ఫటికముగూడమసియబూసినగాసి జెందునట్లు నీరాజు నీమాటలకుఁ జెవినిచ్చి చెడుచున్నాఁడు. నిన్నుఁ జంపఁ బ్రతిజ్ఞఁగొనిన నర్జునుఁ జూచి నీకుభయముండవలయు. ఇఁకనొకసారిట్లనే ప్రేలితివేని నీతల వ్రక్కలగునని యూరకుండెను.

అర్జు— చారిత్రా ! వాలుఁ బెఱుకునంతటి కోపమంతలోనే చల్లారినది చూచితివా బ్రాహ్మణుల కోపము.

చారి— దేవా ! వానికొక కారణముగూడనుండెను. కృపాచార్యుఁడు పోటుమాటలేలయని కనుసైఁగఁ జేసెను.

కృష్ణ— దుర్యోధనుఁడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెనా ?

చారి— దేవా ! దుర్యోధనుఁడు కాలమహిమచేఁ గాఁబోలు ఘల్లనుఁ గొట్టినట్లా తిపలెనే యూరకుండెను.

అర్జు— తనమిత్రునిదే తప్పనిగ్రహించియుండఁబోలు.

కృష్ణ— తరువాత ;

చారి— ఇట్లు మెలమెల్లగ యోధులెల్లరు గుడారములు జొచ్చిరి. నేనుప్రళయ కాలాభీల పుష్కలావర్తఘనాఘన గర్జారవముబోలి జేవర ప్రతిజ్ఞావాక్య

ములు కౌరవహస్తాలంకృత ధనూవరములు వారిమనోరథములతోడ జాఱి క్రింద డొల్లఁ ధాత్రా రాష్ట్రకాంతాగళ విరాజమానమంగళ సూత్రములు పుటుక్కుమని తెగునట్లు మేరువుబోలు నేఁడునచ్చటినాదముతోఁ గలసి యాడభేరీని నాదములతో నొక్కపెట్టె భూమిసప్తకుల పర్వతములు దద్దరిందిరుగునట్లు వినవచ్చెను. అటుతరువాతఁ గొంతవడకుఁ గౌరవశిబిరములు పాడిండ్లవలెనే నిశ్శబ్దములైయున్నవి కానియొకత్రుటిలో సైంధవశిబిరంబునఁ బెద్దయేడ్పువినవచ్చినది. అదేమనిచూడ సైంధవుఁడు దేవరవచనములాలించి విలపింపఁదొడంగిన వానితోనాఁడువారును నేడ్వసాగిరి. ఆరోదనము కుధ కల్లరకుఁదెల్లంబయి యుల్లంబుల భేదిల్లమొదలు పెట్టినది. అప్పుడాతఁడు తనకేడుగడయగు దుర్యోధనుఁడిక్కడి వృత్తములవారి వార్తావహులచేఁ బేరోలగంబునమెండుసంతసంబున వినుచుండఁబోయి యనాథాంగనవలెఁ బెద్ద పెట్టున రోదనము జేయనారంభించెను.

అర్జు— (అబ్బురముతో) ఏమేమి! తరువాత! తరువాత!

చారి— తరువాతనోదేవా! కౌరవయోధవులిది యేమనియచ్చెరువడిచూడ గర్ణాద్యాప్తవగణంబురానున్న కష్టముదెలియక చింతింప రారాజాతురమునదగ్గరకు దీసిమందలింప నెట్టకేలకుఁ గనులనుండి బాష్పధారలు కాలువలయి పాఱ గద్గదికముతో సైంధవుండిట్లనియె.

శా॥ ఓనామిత్రవరేణ్యులార! వినుఁడ • యోయ్యానాదుదీనోక్తులన్
నేనేసంగరమందుఁ పాండవులకున్ • నిక్కంపుశత్రుండనో
కానీనస్నేధనంజయుండుపటుసం • గ్రామాంగణంబందురే
పేనాకంబుజొరంగఁజేయునఁటని • భీతుండనైనిల్చినన్ 17

గీ॥ బ్రతికియుండినబలుసాకు • నతులితముగ
మెసవిబ్రతుకంగవచ్చునీ • వసుధయందు
వరకపిధ్వజుఁడాడిన • పల్కునిజము
గాకయుండునేకృష్ణుండు • గలిగియుండ 1

కావున నాయవి దీనోక్తులని నిరసింపక కరుణార్ద్రహృదయులై నాకుఁబవ సెలవిచ్చిన నేనిదేప్రాణ సంరక్షణార్థమై నడియడవులఁబడియెదనని వెక్కి వెక్కియేడ్వసాగెను.

అర్జు— ఛీ!ఛీ! బాలిశాధమా! కులాచారకుఠార! అండముండా! మాకులమునకల్లుండ
వయి మాకును దలవంపులు దెచ్చుచుంటివి. చారిత్రా! యేతచ్ఛరణాగత ర
క్షణబిరుదాంకుఁడగు సుయోధనహతకుఁడేమని మందలించెనో నుడువుము వి
నియెదను.

చారి— దేవా! యిట్టియధీరాలాపంబు లాలింపఁగురు కుమారాద్యాప్త వర్గంబుమిగు
లవగలఁబొదలిరి. ఇతరసామంతరాజులులోలోననవ్వికొనఁదొడంగిరి. గురుకృ
పాశ్వత్థామాది పాండవపక్షపాతులు దేవరకిది యొక్క శుభసూచకముగా
యోచించిరి. అప్పుడు రారాజు కర్తవ్యాంశమాలోచించు వానిఁబోలెనటించి
త్తరువుఁబురుణించెను. కొందఱుయోధులు తమకేదిమూఁడునోయనియింటికిఁ
జల్లచల్లగజాఱిరి. అంతరాజు తేజీపారఁజూచి సైంధవునితోనిట్లయె.

గీ॥ పాఱిపోవఁగనీకేటి ♦ భయముబావ!
నరుపరితాపమోర్వఁగయోధ ♦ వరులులేరె!
శరగురుండయినద్రోణుండు ♦ నరబలాఢ్యుఁ
డైనకర్ణుండున్నిప్డు ♦ కానకేడునె? 19

కావున నీవిట్టియధీరాలాపంబులవీడి నీవీడుజేరి నీయాడవారలతో సుఖం
బుండుము. అనిచెప్పునంత నాతఁడు నన్నుఁజంపుకొననిచ్చయున్నఁ జోనీకు
ము లేకున్ననన్నువదలుము.. త్రిలోకభీకరానేక సాయకనాయకుఁడైననరుం
డు వరవానరశేఖర ధ్వజాలంకృత దివ్యస్యందనముపై సుందరవదనారవిం
దమందు మందహాసముఁదోఁపఁ గోదండోత్తము గాండీవజ్యాటంకార చల
ద్బ్రహ్మాండుఁడై యంబకపరంపరఁ బర్వుచునురువడింప నిలింపులకన్న మా
టయేల సాక్షాన్నిటలాక్షుండెదుర నిలువఁగలుగడనుట నిస్సంశయము. ఈ
నాఁడు బాలునిపోరాటములోవలె మాయలుబన్నుటకు మాయలమారికృష్ణుం
డుండెఁగదా! అట్టివారిఁ దేరిచూచుటకును మనకర్ణాదియోధ బృందములేఁ
డకుందురా! కల్ల!కల్ల! నేనీరణమందున్న నాప్రాణములకు నిరాశజేసుక
రావలెఁగాని నన్నుఁగాపాడువారుండరు కావున క్షమించి యనుజ్ఞనిమ్మని
కాళ్ళపైఁబడెను.

ష్ణ— అరణ్యమధ్యంబునఁ దనకైన పాట్లిప్పటికి జ్ఞాపకముజూపెఁగాఁబోలు

చారి— తరువాత నో దేవా! రారాజోడకుండుమని లేవఁదీసి ద్రోణునియొద్దకుఁ దీసుకొనియేగి నీవినెట్లయిన రక్షింపకతప్పదని కాళ్ళపైఁబడవైచి తానునుబడెను.

అర్జు— ఏమేమి! ఆమహాత్ముఁడేమనెనో!

కృష్ణ— ఈమర్యాదకొడంబడకుండునా?

చారి— దేవా! అప్పుడాతఁడు వారలిద్దరిలేవనెత్తి యక్కునఁజేర్చి యనునయవాక్యంబులఁ బెక్కు పక్కాణించి తుదకభయమిచ్చితినని సైంధవునకు ధైర్యము చెప్పి యోదార్చెను అప్పుడాతండట్టకేలకు దృఢపడి యింటికేగెను నేనునిటకు దేవరదర్శనార్థమై యేతెంచితి.

అర్జు— చారిత్రా! చిత్రములు విచిత్రములుగా ముచ్చటించితివిపొమ్ము.

చారి— చిత్తము. (అనినిష్క్రమించును)

కృష్ణ— నేనొకందులకుఁ జింతించుచుంటి

మ॥ కదనంబందున సైంధవున్ జెనకుటల్ • కాకుండినన్నీవెయె
ర్యోద్రోచేయంగలనంచుఁ బల్కితివి; యా • యింపైనవాక్కుల్వినన్
ముదమైవారలు సైంధవున్ రణభువిన్ • బోల్పొప్పరక్షింపఁగా
ముదిపారుంబురికొల్పవాఁడభయమున్ • మోదంబుతో నిచ్చెఁగా 20

మరియు

గీ॥ పుదుసలియటంచుమనమున్న • గదనమందుఁ
గదలమెదలనీయకయె సుఁ • క్రుంగఁజేయుఁ
గరుణమైవదలిననిల్వఁ • గలముగాని
యతనిబాణపరంపరన్ • బ్రతుకఁగలమె?॥ 21

అర్జు— (అబ్బురముతో) బావా! మహానుభావ! యెందులకీపిఱికి మందు? యిటు వినుము.

మ॥ గురుడైనన్ గిరిగర్వభంజకమహా • ఘోరస్వరూద్ధత్వరం
జరుఁడైనన్ ద్రిపురాసురోద్ధతిహర • ప్రచండోగ్రశూలస్ఫుర
త్కరుఁడైనన్ గమలాసరుండయినసం • గ్రామంబులో రేపున
న్నరికట్టన్ సమకట్టపేఁడనుటస • త్యంబింకశంకేటికిన్ 21

అదియునుగాక మహాత్మా!

ఉ॥ లోకము లెల్లఁ బుట్టనిడి • లోటొకయింతయు లేక ప్రోచునీ
ధాకము మీరువాఁడు గలఁ • డా భువన త్రయమందుఁ జూడఁగా
నాకిఁక నేఁటి భీతికద • నంబున నానొగ లెక్కి నీవెయ
స్తోకరయంబున న్రథముఁ • దోలుచుఁ బోవఁగ దేవకీసుతా॥ 22

కావున భవదాజ్ఞానుసరణ నమ్రశిరుండనైన నాకిఁకఁ బితికి మందుఁ బోయకుతు

కృష్ణు— ఔ నౌనది యెఱుంగక పోలేదు. కాని నీ విప్పుడు శుచివై పశుపతి నారాధించుము.

అర్జు— ఏటికి బావా!

కృష్ణు— ఏటికన నేఁటికి నామాటఁ బోటుపోనియ్యక యెందులకో ముందుముచ్చటించెద గాని యయ్యార్త త్రాణపరాయణుండగు శంకరు నారాధించుము.

అర్జు— మహాప్రసాదము. (పద్మాసనుఁడయి చిన్ముద్రఁ బట్టి)
జయజయ శ్రీమద్ధరణీధర కన్యామానసాబ్జభృంగా! యుత్తుంగమాతంగ విభంగా! భసితావృతాంగ! తాండవశేలీసంగా! లీలాధృత కురంగ! మాంపాహి! మాంపాహి! మాంరక్ష (అనినిమీలితలోచనుఁడగును)

కృష్ణు— (తనలో) ఇప్పుడే యితని నంబరమార్గమునఁ గైలాసమునకుఁ గొంపోవుదుఁ గాక

అర్జు— (నిమీలితలోచనుఁడై)

క॥ హరుఁడవు మదీయ పాతక
హరుఁడవు సకలభువికంటు • కాచారకసం
హరుఁడవు నజ్ఞానాంధమి
హిరుఁడవు కావఁగ దెన్ను • నెంతయుఁ గృపతో॥ 2

(తోడనే కృష్ణుఁడు వానిఁ బట్టుకొని యాకాశమున కెగురుచుండ యవనిక జాఱును

ఇది తృతీయాంకము.

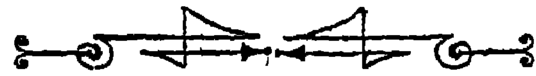

ఓమ్.

శుభమస్తు.

సైంధవార్జునము.

చతుర్థాంకము.

ప్రదేశము—కౌరవశిబిరప్రాంతము   ప్రవేశము—కౌరవభటులు

భటుఁడు—(పండుకొనియుండి)ఏదియెట్లున్నను భూభారము తగ్గింపఁ బడుటయే యీ వెఱ్ఱిగొల్లనికి వాఉనికి నుద్దేశమైయుండును. పోనిమ్ము నాకేల యీబాధ; రాత్రియంతయు నేప్పులు పెడబొబ్బలచే నిద్రఁబట్టలేదు. (ఆవులించి)విధ వనిద్ర మఱల మొదలుపెట్టినది: నిద్రపోవుదునా?

2వ భటుఁడు-(ప్రవేశించి) వాని యదృష్టమే యదృష్టము. దరిద్రుఁడు తలఁ గడిగికొనఁబోవ వడిగండ్లువాన యనునట్లు మనవారెంత గింజుకొనినను పెద్దమ్మ నెత్తిపైఁ ద్రొక్కుచునేయున్నది. (పరికించి) బావా! బావా!

1వ భటుఁడు-(నిద్రనభినయించుచు) ఛీ! ఛీ! నన్నుఁబిలువకు నేను నిద్రఁబోవుచుంటిని

2వ భటుఁడు- బావా! నీనిద్రకు గుఱ్ఱులేదేమి?

1వ భటుఁడు-గుఱ్ఱుండుటకు నాదియంత మెలకువ నిద్రగాదు-

2వ భ—మాట్లాడుచు నిద్రించుట నీకొక్కనికే కాఁబోలు నేమి?

1వ భ—ఇప్పుడు నేను మాట్లాడుచున్నా ననుకొనుచున్నావా?

2వ భ—ఇంతకన్నవిరుద్ధముగా నెట్లయిన నెప్పుడైన మాట్లాడఁ గలవా?

1వ భ—నీవంటివారు వచ్చినప్పుడే!

2వ భ—ఎంతసేపటినుండి యీనిద్ర?

1వ భ—నాకు మెలకువ వచ్చినప్పటినుండియును.

2వ భ—ఈవికటముల కేమిగాని నిన్నటి రాత్రి నర్జునుడు కైలాసమేగినాడట వినినావా!

1వ భ—(తటాలున లేచి) నారాయణ! జబ్బేమిటి? చెప్పు! చెప్పు! శైవమతస్థుడు గనుక నా కైలాసమేగెనంటివి. ఎంతపనిజరిగినది!కృష్ణుడుగూడవెళ్ళినాడా

2వ భ—ఏడిచినట్లేయున్నది నీయొకసక్కెములు. తుదవరకు విని మఱియేద్చుము కృష్ణుడును వెళ్లినాడు.

1వ భ—నారాయణ! మొత్తుకున్నట్లె యున్నది! చావు కబురు సందిగ్ధముగా జెప్ప గూడదని యెఱుగవా? నిన్నరాత్రి నెవరెవరేగినారో చెప్పుము.

2వ భ—చావుకబరెక్కడిదిక్కడ?

1వ భ—ఇప్పుడు చావకుండ కైలాసమేగినవారెవరు?

2వ భ—కృష్ణార్జునులు.

1వ భ—సరి! సరి! కైలాసమేగి?

2వ భ—అచ్చట శంకరు దర్శించి పాశుపతాస్త్రము సంపాదించెనట

1వ భ—అప్పుడే నీకెట్లు తెలిసినదిరా?

2వ భ—నీవలె నిప్పటివఱకు నిద్రబోయిన నాకును దెలియక పోవును.

1వ భ—అయిన నిప్పుడు చుక్కపొడిచినదా?

2వ భ—చుక్కబొడుచుటయేగాదు సూర్యకిరణములు నీప్రక్కబొడుచుటకు సిద్ధము గానున్నవి. చూడుమటు.

సీ॥ పాంథజనులనెల్ల ♦ బట్టుక బాధించి
బాధించిపోయెనా ♦ పంచశరుడు
తతవియోగానల ♦ తప్తముల్ కోకముల్
గలసితాపంతలు ♦ దలచుకొనియె
జంద్రకిరణజాల ♦ సక్తులై స్రవియించు
విధుమణుల్ దర్పితను ♦ విడువవోడగె
గుక్కటంబులునిండ ♦ నెక్కిరెక్కలవిచ్చి
కుక్కురో కోయంచు ♦ గూతలిడియె

గీ॥ బరిసరారణ్య బహువిధ ♦ ఫలకుసుమ ప
రిమిళలహరీసమేతవా ♦ తమతులగతి
వీవఁదొడఁగె వృక్షములపై ♦ విచ్చలవిడిఁ
బక్షిజాతంబు లేఁగెఁబ్రి ♦ భాతవేళ॥

1వ భ—(లేచి యావలించి) బావా! నీవర్ణనలో నానిప్పి సంగతి నేమియుఁ జెప్పితివి కావేమి.

2వ భ—నీవింక ముందుందువో లేదోయని.

1వ భ—నీతోఁగూడఁ గృష్ణునివలె నత్తుననికొంటివా?

2వ భ—నాతోవచ్చిన నీవు లేకపోవుదువను జింతయేలేకపోవుచు.

1వ భ—నిన్నటిదారి తప్పెనాయేమి?

2వ భ—తప్పదా? నిన్న నభిమన్యుఁడీవేళ నర్జునుఁడును

1వ భ—చచ్చుటకా?

2వ భ—కాదు! కాదు. మనలఁజంపుటకు! రారమ్ము పోవుదము ఉన్నవాల్లుగడియలు జెంగ్లాము బిడ్డలఁ జూచుకొన్నమంచిది.

1వ భ—ఔనౌను నిన్నటి నాబ్రితుకు బ్రితుకుగాదు యీనాఁడు తప్పించుకొని వచ్చినబ్రితుకు బ్రితుకు

2వ భ—ఈనాఁడు బ్రతుకు మనము ముందుఁ దరువాత సైంధవుడునుజముపురమునందే

1వ భ—అంత నిశ్చయము మనకేల (పరికించి) అల్లదిగో చూడు మప్పుడే మన ముసలి సైన్యములను గుడికి మేకపోతులఁ దోలునట్లు తోలుచున్నాఁడు

2వ భ—అల్లదిగో జూడుమటువైపు పాండవసైన్య మురువడించి పాలకడలి లాగున మూగుచున్నది. మునుముందదిగో మనపాలిటి మృత్యురథము.

1వ భ— రారమ్మిక కదనున్న మాటపక్కదు.

(నిష్క్రమింతురు)

(వెంటనే కృష్ణార్జునసాత్యకు లేకరథముపైఁ బ్రివేశింతురు)

కృష్ణ—వత్సా! సాత్యకీ! ఎందులకీ వృధాకాలక్షేపము పోయియా[illegible] రక్షణార్థమై మీరందఱు నిలుండు,

అర్జు— సాత్యకీ!

ఉ॥ ద్రోణుఁడు నాడినట్టిపటు • రోషపుబ్రిజ్ఞలవింటివేకదా
మానక మీరలందఱును • మానవనాథునిఁగాచికోవలెన్
నేనొకఁడైతినంచు మది • నీవిఁకఁజింతఁగొనంగఁబోకునా
బాణపరంపరల్ తగులఁ • బాఱకనిల్తురెవారు సాత్యకీ॥ 2

సాత్యకి—మహానుభావ! బావ

గీ॥ దేవతలకైన నిన్నాజిఁ • దేఱిచూడ
రాదటన్నఁబిన్నలగు వీ • రలకువశమె?
యైననీప్రతిజ్ఞలఁ జూచి • నేనొకింత
కాలు నిల్పకయుంటినీ • కదనమందు 3

ఇచ్చట రాజుఁగాపాడుట కంటివా?

గీ॥ శత్రుభీకరుండౌ వాయు • పుత్త్రుఁడుండఁ
దక్కఁగలయోధయూధంబుఁ • బిక్కటిల్ల
ద్రోణునకు మారకగ్రహ • మైన ద్రుపద
సుతుఁడెనిల్వ భయముదర్మ • జునకదేల? 4

కావున నామనవిఁ జెల్లించి

అర్జు— (అర్ధోక్తియందే)

గీ॥ నాదుసంరక్షణార్థమీ • యాదిపురుషుఁ
డైన నారాయణుండుండ • నడలనేల?
అదియుఁగాక యుధిష్ఠిరు • నంతవాని
రక్షణమెకాక యితరక • ర్తవ్యమేది? 5

కృష్ణ— సాత్యకీ! సందేహమేటికి నీవుపోయి యచ్చటనేయుండుము.

అర్జు— నారక్షణముకన్న ధర్మజునిఁగాపాడుటయే ముఖ్యముకదా? నేనిక్కడలేని లోటు నీవుండినఁదీరును గాన వేవేగఁబోయి మీరందఱుమందరణ వ్యాపార పారీణులై కౌరవసైన్య పారావారమునకుఁ గట్టలైనిలుఁడు.

(అంతఁ దెరలో)

శా॥ ఏఁడీయర్జునుఁడేడిఁకృష్ణుఁడిటరాఁ • డేలాసమీరాత్మజుం
డేఁడీసాత్యకి వీరలందఱిపుడెం • దెందుండిరోచూడమా

తోడన్ సంగరమందుఁ బోరెదరొ లే • దో వేళయున్ మీరు జే
రాడంగాఁగలరెన్న భీరువులఁగా • ర్యంబింత కాలేదుగా॥

(తోడనే రణభేరి మ్రోఁగును)

కృష్ణ— సాత్యకీ ! త్వరపడుము. త్వరపడుము చూడుమా దుశ్శాసనుఁడేట్లు క్రొవ్వెక్కి కుక్క మొఱఁగునట్లు పేలుచు రణభేరి మ్రోఁగించుచున్నాఁడో !

సాత్య— చిత్తము. అర్జునా ! సెలవా !

అర్జు— వేవేగ మేగుము.

సాత్యకి:— చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

(తెరలో)

పంచచామరము.

అరే ! దుష్టదుశ్శాస • నా ! యేమియంటివే !
దురంబునందు నిన్నుఁ దు • ద్రుంగఁ జేతున్
దిరంబుగ గదాదండ • తీవ్రఘాతిన్ గా
వరంబింకఁగానీదు • ప్రాణాలఁ జీల్తున్ ॥ 7

(రణభేరి మ్రోఁగును)

కృష్ణ— కనుఁగొనుమా ! భీమసేనుఁ డప్పుడె దుశ్శాసనుపైఁ బడియె

అర్జు— (పరికించి) చూడుబావా ! యీబ్రాహ్మణునివ్యూహనిర్మాణచాకచక్యము.

మ॥ శకటవ్యూహముఁ బన్నిమధ్యమునఁ బ • ద్మంబొందు నిర్మించి ద్రో
ణికిలోఁగాఁ గురురాజ సైంధవబలా • నీకంబులన్ నిల్పి వా
నికి సూచీవిధ మొప్ప సైన్యమునుబ • న్నించెన్ బలోపేతుఁడై
శకటంపున్ మొనముందు నిల్చె గురుఁ డా • శ్చర్యంబు దాకొల్పుచున్ ॥ 8

కృష్ణ— పార్థా ! చూచితివా ! యీదుశ్శాసనుఁడు బ్రాహ్మణుఁడు చెప్పినట్లొప్పున నేవిందు నాయమ మొండిగర్వము చే వ్యూహములో నుండక యిప్పుడు మన భీమునిచేఁ జావమోదింపఁ బడుచున్నాఁడు.

అర్జు— అందువలననా ! తీవ్రముగా నుండవలసిన ద్రోణుఁడు నాకంటికి నేఁడు జాబిల్లికంటెను చల్లఁగానున్నాఁడు.

కృష్ణ— అట్లుండుట యతని ప్రసన్నతచేఁగాదు నీసంకల్పసిద్ధిచేత !

అర్జు— అట్లైనఁగాను. నీప్రసాదముచేతనే యనుకొనెదను. మాటలకేమిలెమ్ము సజ్జములపగ్గముల సడలవిడిచివడివడిఁబోనిమ్ము.

కృష్ణ—నీచిత్తమువచ్చినట్లే ! [అనిరథముపడిగాఁ బోవుటసూచించి] చూడుమిదే యుద్ధభూమి.

అర్జు— అస్మదాగమన సూచకముగాఁ దేవదత్తమును బూరింతువా !

కృష్ణ— ధనంజయా!

గీ॥ నిక్కముగనీదుగాండీవ • మెక్కువెట్టి
గుణముసారించి బాణముల్ • గ్రుమ్మరింప
దేవదత్తధ్వనికిముందుఁ • దెలుపునవియె
పార్థుఁడుసుఁడీ మమ్ముఁజంపఁ • బదిలమనుచు ॥ 9

అర్జు— నీయభీష్టమేతీర్చెదను (అనిబాణములేయ వానినఱకుచుదూరముగ ద్రోణుఁడు ప్రవేశించును.)

కృష్ణ— అర్జునా !

గీ॥ యజ్ఞవేదికాధ్వజమెంతొ • యొందమొంద
ధళధళాయతధౌతవ • స్త్రము ధరించి
వరశరాసనమాశుగ • వర్షమాన
దురముసలుపంగఁబరతెంచె • శరగురుండు ॥ 10

అర్జు— బావా ! వేవేగమాతని సమీపింపఁజేయుము.

కృష్ణ— సరె. (అని యట్లు చేయును)

ద్రోణు—(సమీపించి) అర్జునా !

చ॥ అతులితసంగరాంగణము • నందునిలింపులకింపునింపన
న్నతిభుజ శౌర్యసంపదల • నందిజయించుమి దేధనంజయా!

అర్జు— (అర్ధోక్తియందే)

పితరులఁబోలిదీవనలుఁ • బ్రీతిమెయిన్ బలుపంగనేఁబరా
జితరిపుజాలుడౌటఁ గలికిఁ • జిత్రముగాదె ధనుర్గురూత్తమా!

ద్రోణు— ఆఖండల నందనా! నాదీవనలకు మాటయేల? నరసురాసురాజేయుఁ డవగుమనినిన్నుఁబెద్దయుం బ్రొద్దుగారవించిన గంగాధరుండెవ్వఁడు నీ ప్రాపైయుండుటయే కాక.

మ॥ త్రిజగద్వంద్యుఁడు రక్షకుండురవిరా • త్రినాధనేత్రుఁడుభ
క్తజనానందకరుండు విష్ణుఁడగునీ • ధాత్రీధవుం డెప్డునీ।
భుజమైన త్రిలిప్రీతి పెంపునర • ధంబుక్ దోలఁగావచ్చెనో।
విజయా! దీవనలేల ? వేఱనప్పు • ద్వీకార్యసంపత్తికై॥ 12

కృష్ణ— ఏదియెట్లున్నను గుర్వాశీర్వాదము సర్వార్థప్రహారంబేకదా! గావునఁ దమప్రియశిష్యు మన్నింపవేఁడుచున్నాను.

ద్రోణ— కృష్ణా!

మ॥ మనపార్థుండనినట్లు తండ్రినినలెన్ • మన్నింపఁగాగంటినే।
నునువానిన్ దయతోడనట్లులనె నూ • నుక్ బోలెవీక్షింతునై।
ననుదుష్టాలవశంబునక్ రణమున • న్నాహంబయెన్ గృష్ణ! దా
నిని భంగంబొనరింపకుండఁగనె మ • న్నింతుక్ దయన్ బార్థునిక్॥ 13

అర్జు— మహాత్మ! శరగురుప్రవరా!

గీ॥ దేవదేవుబోలిన మీదు • దీవనలను।
బడయుటే చాలువేఱుగ • మన్నకేల?।
వల్లకై వచ్చియుంటిదా • చికయెమీరు।
రణమొనర్పఁగ సెలవిందు • రయముతోడ॥ 14

ద్రోణు— (వికటముగా) కిరీటీ!

గీ॥ కదనమారంభమైనట్లు • కనుఁగొనంగ।
మనదుంభేరీనినాదంబు • వినఁగఁబడదె?।
సజ్యమైయున్నదీధనువుద్ధ్య • శ్యంబుకాదె?।
యింక నేటికి సెలవులో • యింగితజ్ఞ॥

కావున వేవేగరారమ్మిదే బాణములవదలుచున్నాను.

(బాణముతేయును)

అర్జు— (దానిఖండించుచు) మహానుభావా!

గీ॥ మీవలన నేర్చినచదువు ♦ మెఱలుచున్న ।
సమరధర్మంబుభంగింప ♦ సాహసింప ; ।
నెవరొ చెప్ప గొజికికంత ♦ నేనుసిద్ధఁ ।
గొఱుకయత్నింపసుండి స ♦ ద్గురువరేణ్యా ! ॥ 16

ద్రోణు— (తనలో) హా ! హా ! నిన్నటి నాకార్యము బాగుగనెత్తి పొడుచుచు న్నాఁడు. ఏమియుచుటను నోరాడకున్నది. లోనఁబూరక వీనిఁబోనిత్తు మన్న రణధర్మ విరోధ మొకటియే గాక బాహుజునకుఁ బ్రబలవిరోధుఁడనౌదును కానిమ్ము కృష్ణుఁడుండెఁగదా యేదియోనొక యుపాయమాలోచింప కపోవునా ? (ప్రకాశముగా) అర్జునా నావలన నేర్చిన విద్యయే కాన నాకప్పఁ జెప్పుము నన్నోర్చినఁగాని నిన్నొక్క యడుగుఁ గదలనీయను.

(బాణము లేయును)

అర్జు— మహాత్మా ! తమయభీష్టమే తీర్చెదను.

కృష్ణు— (రహస్యముగా) ఏటికీవెర్రి !

గీ॥ ముసలిబాపనితోడనీ ♦ యసమసమర ।
కేళిసల్పుచుంటివి కాని ♦ కేవలాంబు ।
ధీసమానారి సైన్యంబుఁ ♦ దెంపుఁగనవు ।

అర్జు— యెఱుంగుదును సాజివీరుని ♦ నెట్లువిడుతు ? ॥ 17

కృష్ణు— ప్రసన్నవాక్యము లాడించుచుండుమేను రథముఁ బ్రదక్షిణమిషలోనికిఁ బోనిత్తును.

అర్జు— పెటుకు మాటలకుఁ దరువాతం బ్రసన్న వాక్యములేల ! సుముష్ట ముపచ్చి నట్లు రథముఁదోలుము నాయిష్టము వచ్చినట్లుబోరెదను.

ద్రోణ— అర్జునా ? యూరకొంటివేల బాణములేవిరావేమి ?

అర్జు— మహాత్మా ! తామశరంబులేసిన నేనేయుదు.

కృష్ణు— (తనలో) ఇదేసమయము. (ప్రకాశముగా) గురుప్రవరా !

సీ॥ పల్లిదండ్రులకన్నమ ♦ మ్మొల్లవేళ ।
లందు సాకినమీకిదే ♦ వందనములు ।
(అర్జునుపై పుఁదిరిగి) అర్జునా మనమాయన ♦ కరదమెక్కి ।
యన్ బ్రదక్షిణముసుజేయు ♦ కేగఁవగునె ? ॥

(అనిరథము నతివేగముగాఁ బ్రదక్షిణముజేసి లోపలికేగును)

ద్రోణు— (చిఱునవ్వుతో) ఆఁ! ఆఁ! కృష్ణా! మాయకాఁడా! ప్రదక్షిణమిషచే లోనికిఁబోయిన వదలుదుననుకొంటివా? వెనువెంటనే నీపిఁపు వ్రక్కలు జేయనా?

(అని వెనువెంటనే పోవును)

(తోడనే యంబర మార్గమునుండి దిగి సౌగంధుఁడు ప్రవేశించును)

సౌగ— ఆహా! కృష్ణుని చాకచక్యము! ఒకలిప్తలో రథములోనికిఁ బోవునట్లు చేసెను. (పరికించి) అయ్యయ్యో! ద్రోణుఁడును వెంటనంటి యెట్లురుయు చున్నాడో?

సౌరభ— (ప్రవేశించి) అన్నయ్యా! చూడుమా యర్జునుని వెనుకవచ్చెడి ద్రోణప్రయుక్త బాణపరంపరం గత్తిరించి ముందునవడించుచున్న సైన్యమును జించి చెండాడుచుఁ గృష్ణునకు దారిఁ జేయుచున్నాఁడో?

సౌగ— చూడు చూడు సౌరభా! పాపము కృష్ణార్జునులు కుంభ సంభవుని క్రూరనారాచములు వక్షము దూరనొకింత సోలిముఖులలేచిరి.

సౌర— అగునగు నన్నయ్యా! కాని యీపారుని చలమేచలము. (పరికించి) అయ్యో చాఁటుపోయిరి.

సౌగం— అబ్బబ్బ! యీద్రోణుని మొగముఁ జూడుము ఖిన్నతవహించి యెట్లు ముకుళించినదో..

సౌర— అన్నయ్యా! యీచతురంగముల పాట్లెట్లుండెనో కాంచుము.

సీ॥ కులిశధారానాతిఁ • గూలుధరాధర
పంక్తియో యనఁగద్వి • పప్రకరము |
పెనుగాలితాకుచే • విఱుగుధారాధర
రాజినానుప్పుటు • రథసముంబు |
లింద్రజాలికుల • నిల్లిస్ను యహా |
[illegible] యనఁగన • శ్వనికరంబు
గాలివానలఁగూలు • కదళీకాన్పుకిసం
[illegible] • [illegible]

గీ॥ శరసురాసురాభంగమై • వట్టిగాండి
వపుముక్తప్రచండాశు • గప్రకాండ
పాతినిగతులు దప్పిక్షితికిఁ • జతికిలఁబడి
మాయెమైపోయెనురణ • మహినిఁజూడ ॥ 19

సౌర— మనమానింవడిభోఁ గాంచ నేలేము. కృతవర్మ యర్జును నడ్డనచ్చెగాఁబోలు దనరధముపైఁ జచ్చియుఁ జావనిపీనుంగు భాతిఁపడియున్నాఁడు (పరికిం చి) అగ్రజా ! చూడు మామిత్రుని పాటుఁజూచి సహించలేక కృష్ణార్జు నులఁ బొదివిపమనగు ప్రదరములవదల మొదలిడిన భోజపతిని.

సౌగం— అనుజా ! పాపమాయర్జునుఁడు బంధువని యూరక బాణపరంపరసహించి వంచనఁజేయు సుండనున్నాఁడు.

సౌర— అగ్రజా ! వినుమేవోకృష్ణుఁడు వాక్రుచ్చుచున్నాఁడు.

(తెరలో)

గీ॥ బంధువంచునుదయఁజూడ • బవరమందుఁ
బగులుసాగఁగాఁగలవె • యోపార్ధివేంద్ర?
శత్రువులఁజేరియున్నభో • జపతియిపుడు
తలఁదలుగఁగాఁబడఁదగున • తండెసుమ్ము ! ॥ 20

సౌగం— అరరే ! కృష్ణుఁడిట్లు చెప్పెనోలేదోకాని తనుత్రరక్షణమందె భోజపతిము ఖాంభోజముగాజుఁబారి ఖండితభూజమట్ల తేజముతప్పి రధముపయిnనుండి పడియె.

(తెరలో)

గీ॥ పిచ్చుకలపైనిబ్రహ్మాస్త్ర • మచ్చుపడఁగ
నెత్తినట్లు కాసునుజేయ • విపరణీప
సమితితోసమరముఁజేసి • జాగుసేయ
సమయమేయిదిసైంధవుఁ • జంపవలదె ? ॥ 21

సౌర— అన్నయ్యా ! కృష్ణుఁడిట్లని తనరధచోదకసామర్ధ్యముఁ జూపుచున్నాఁడు ఇఁకనీవీరునడ్డువారులేరసుమా ? (పరికించి) శ్రుతాయుధ ప్రముఖమహార ధికులు బలములతో నురవడించిరి చూచితివా పరిపలననేదముసఁ గార్య మండునా ?

సాగ— ఉండెడిదేమిటి

గీ॥ మనమనుకొనుటయేతడ • వశ్యఁగనయ్యెఁ
గానియింతగానరునిపైఁ • గాలుఁద్రవ్వ
రధగజాశ్వపదాతులు • రణధరణిని
బాణజాలంబులొనన • లీనమైరి ॥ 22

సార— పాపమీ సైన్యమంతయు రక్తసముద్రమందు మునిఁగి తేలుచున్నది కాని యొక్కరుఁడును నిలువరింపలేకపోయెఁగదా ? అగ్రజా ! సైంధవపతాక మేమయినఁ గాన్పించుచున్నదా !

సాగం— కాన్పించకేమి ? దూరముగానున్నది.

సార— అగ్రిజా ! దుర్యోధనుఁడేలకో మొనవయిపునకుఁ బోవుచున్నాఁడు.

సాగం— ద్రోణాచార్యునితో మంతనములేమో కాంతుమురమ్ము.

(నిష్క్రమణము)

2 వ రంగము.

[ప్రదేశము.] రణభూమి — [ప్రవేశము] ద్రోణుఁడు విగతరధుఁడై

ద్రోణుఁడు (తనలో) ఆహా ! యీపాండవసైన్యము

ఉ॥ బాణపరంపరాశతము • పారముగాఁబరపించిరక్తపున్
సోనలువేమరుల్ గురియ • సొక్కుచు సోలఁగఁజేసినన్ రణ
స్థానమువీఁడకెంతయును • దాధృతితోసికతంపుఁ బ్రీతగల్
పోనియటుల్ నసుల్ గవియఁ • బోరొగిభోరని తారసిల్లెఁగా ॥ 23

ఎన్నిమారులు నిలువరించినను సైంధవుని ప్రాణములాగుఁలాగుఁ గనఁబడదు ధనుజయుండప్పుడె మూలబలము జీరినట్లుగానవయ్యె బోనిమ్ము ఎవరి కర్మము వారిది నాయోపినంత పట్టు సమరధర్మ మారడివుచ్చకయేన దుతును. తరువాత దైవవశము అదైవమనఁగా నెవ్వఁడు ? దేవకీనందనుఁడగు గోవిందుఁడే (పరికించి) అదేమి రారాజు దుస్తేజుఁడైయాజివదలి నాజతనం బునకు రోజుచునే తెంచుచున్నాఁడు మోముఁజూడరోష కషాయితమయి యొప్పుచున్నది. ఏమిమూడునోకదా ?

దుర్యో— (ప్రవేశించితనలో)

గీ॥ ఏదియైనసంఘత్వముఁ ♦ దేవుఁ జెందుఁ
దలకొకని పెత్తనంబైన ♦ దగ్ధమగును
కట్టఁగట్టిన చీపురు ♦ చిట్టిపుడుక
లట్టివిఱుఁగునె బ్ర ♦ యత్నమందుఁ గాక॥ 24

(ప్రకాశముగా) కుంభసంభవా ! నమస్కారము.

ద్రోణు— రాజరాజా ? ఇష్టప్రాప్తిరస్తు.

దుర్యో— (వికటముగా)

గీ॥ తమరివంటియోధులు రణ ♦ ధరణియందు
మెలఁగనిష్టములకులోటు ♦ కలుగఁగలదె

ద్రోణు— ఏమియిట్టులవికటంబు ♦ లెసఁగుచుంటి
వెట్టిలోటులుయోధుల ♦ కిపుడుగలిగె ? ॥ 25

దుర్యో— మహానుభావా ! లోటేమున్నది

గీ॥ కప్పయెలుఁగుపాములు తేనెఁ ♦ గప్పఁబడిన
కత్తులీరణమునఁదిరు ♦ గంగఁగంటి
నందుముఖ్యుఁడవీవైతి ♦ వసఁగలానె ?
యెంతచెడినశిష్యుండనై ♦ యేడ్వఁబట్టి ॥ 26

ద్రోణు— ఏమేమి ? సుయోధనా ! నీవేనా యిప్పుడు మాట్లాడుచున్నది ? జయము కావలసినవాఁడవేనా నీవు ? నాయందు గురుత్వమున్నదా నీకు ? ఏమంటి వేమంటివి? (కప్పయెలుఁగు ...... పూర్వోక్తపద్యమును జదివి) నిదియేనా? నీ తెలివికి చాల సంతసించితిని.

గీ॥ కొండెములు జెప్పుదుష్టక ♦ ర్ణుండొకండు
మత్సరతగల్గునీదుత ♦ మ్ముండొకండు
నీకులమునకు నాశంబు ♦ నిక్కముగను
దేసమర్థులైనమమ్ము ♦ దిట్టిదేల ? ॥ 27

దుర్యో— (కోపముతో)

ఉ॥ చాలునుజాలునింకమఱి ♦ జాలియొకింతయు లేక యంగభూ
పాలునిదిట్టఁజొచ్చితివి ♦ పాపమటంచుఁ దలంచకే నరుం

డాలము సేయఁబోవఁ బ్రియ • మైమొనదాఁటఁగ నిచ్చితౌర ! పాం
ఞ్చాలికఁ జేసి సైంధవుని • మాకిఁక దక్కఁగ నియ్యవయ్యయో ! ॥ 28

ద్రోణ— దుర్యోధనా ! బాగుగా వాగితివి.

చ॥ అగునగు నేనెనీకిచట • నంతయు మోసము పెక్కు జేసిన
ట్లగపడుచుంటనింతలగు • నా మును ద్రుపదాత్మజాంగనన్
నగఁబొగులంగఁ జేయుతెగు • నక్ నినుఁ జుట్టుకయున్నవన్నెఁగా
వఁగఁ దరమా ఖలాత్ములను • బారుఁడ కే నొఁక పెద్దనాయిటన్ ॥ 29

నీనీచబుద్ధి బోనిచ్చుకొంటివి గావు నాయథాశక్తి వినియోగించి నరు నిలువరింపఁ జాలకున్నను వాని సహాయమునర్పఁబోవు నీపాండవుల నాటంకపఱచు నాపై నీవీయపవాదము వేయ సాహసించితివే ! సైంధవుఁగాపాడుకొనుట కై రయేకదా నీయాప్తవర్గముతో సమగ్రముగానిల్చి నన్నొక్కని నీమొన నేడువమనిరి. కాని ! కానీ ! కృతఘ్నులకుఁ జేయునుపకారమను కొనెదను. కొండెముల ముండకొడుకగు కర్ణుండుండెఁగదా ! నామాటయేటికి వాఁడుండువఱకు నీమొండిబుద్ధి యిట్లనేయుండును.

దుర్యో—(అర్ధోక్తియందే)

ఉ॥ కొండెము కొండెమంచుఁ గడు • గ్రూరముగావచియించె దేలనీ
ఖండనధర్మమొక్కతజి • బాగుగఁ గాంచుమి నిన్న రేయి నే
నుండఁగ నేటిభీతియని • యూరక సైంధవుఁ జంపనుంటివా
రుండవొ నీవుమాగణఁగు • రుండవొ మాకిటమారకుండవో? ॥ 30

ద్రోణ— సెహభాష్ ! చెప్పుదెబ్బ గొట్టితివి. నీవనినట్లు నేనిప్పుడే కాదు పాఱఁజఁ గాక పోవుట !

సీ॥ గాలిచాలికి విూరట • గరళంబుఁ బెట్టఁ జూ
చిననాటనుండి బ్రా • హ్మణుఁడఁ గాను
లాక్షాగృహదహన • మీక్షించి లజ్జతో
నూరకుడినమె ధరా • మరుఁడఁ గాను
కపటంపు జూదంబుఁ • గాంచియూరకయున్న
రోజునుండియును బా • రుండఁ గాను

పాంచాలిమానంబు • భంగించుమిముఁజంపఁ
దివురని నాఁడె నే • ద్విజుఁడఁగాను
గీ॥ సూనృతాలాపులగు పాండు • సూనులందుఁ
జేరకే యధర్మలగు మీ • వారిఁ జేరి
బ్రాహ్మణత్వముఁ జెఱచితి • ర్భాగ్యుఁ డైతిఁ
గాన నేటికి దూషింప • మానవేంద్ర ॥ 13

ఛీ ఛీ ! నీబుద్ధి తెలియవచ్చినది. చచ్చి చెడి నేనిచ్చటఁ బోరిపోచ్చెము లేక యీపాండవుల నిలువరించుచుండ నిదియంతయుఁ బోయినదేమి ? ఇఁక నేదియో మూఁడుననిరోయించి నామీఁద నీలాపనింద న్యాయముగా నున్నదియా ? గదాయుద్ధపారీణుఁడవని పెద్దబిరుదుఁ దగిలించుకొన్న నీవును బాణవిద్యా కౌశలుండని పేరుపొందితి ననుకొనుచున్న నీ నెచ్చెలి కర్ణుండును నర్జునుని నిలువరింపరాదా ? ముసలిబాపని నేనొక్కఁడ నేనా నీకు దొరికితిని. పడుచు తనపు గర్వముచే మిట్టిపడుచున్న నీతమ్ములేమైరి నీముద్దుల మేనమామ రాజ్యమంతయు బహున్యాయముగా నార్జించి యీవాలయుద్ధంజేసి నీకర్పించిన మహాత్ముఁ డిప్పుడేమేనియు సహాయము చేయలేక పోయినాఁడా యాశకునిగాఁడు. పోపొమ్ము యిట్టి యసందర్భపు వాక్కుల వక్కాణింపక బుద్ధి తెచ్చుకొనుము.

దుర్యో— మహాత్మా ! (పశ్చాత్తాపముతో)
గీ॥ తమ సెలవురీతి నడువను • త్తమముగాదె ?
కార్యశూరత నాడువా • క్యములలెక్క
గొనక పుత్త్రునివలెఁ జూచి • ననుక్షమించి
పోవ సెలవిండు దీవించి • పోరిలోకి ॥ 32

మఱియు నాచార్యవర్యా !
క॥ తృటిలో సైన్యమునంతయుఁ
బటుబాణప్రహతిఁ గలఁచు • పార్థుఁ గని నే
నటు నిలువలేక పల్కితిఁ
గటువాక్యంబుల క్షమించి • కావుమినన్నున్ ॥ 33
(అని కాళ్ళపైఁ బడును)

ద్రోణు— [లేచి దీసి ప్రసన్నుఁడై] లేలెమ్ము! రాజా! ఇప్పు డలసందమునకు గారణము నొకటియే కాని వేఱుగాదు. నీపలుకుల కానందమయ్యెఁ జుమీ. నేనొక కవచమిచ్చెద దీనిఁ దొడిగితివా నిన్నెవరుఁ జయింపలేరు. కావున నిప్పుడ పోయి యర్జును నెదురించుటకు పొమ్ము నేనిక్కడనే నీ క్షేమమును గోరుచు యుండవలెను. [అని కవచమిచ్చును]

దుర్యో— [తీసికొని] గురూత్తమా! సెలవా?

ద్రోణ— సరే! పొమ్ము.

నిష్క్రమింతురు.

⁂ 3 వ రంగము. ⁂

ప్రదేశము—రణభూమియందు ప్రవేశము—కృష్ణార్జునులు [illegible]

కృష్ణు— అర్జునా!

గీ॥ ప్రొద్దు పొడిచినప్పటినుండి • పోరుసలుపు
చుంటి వొక్కరీతివిసుగు • నొందక హాహా!
యేమిచెప్పుదు నశ్వంబు • లెంతమాత్ర
మైన నడుగాకున్న వలుగుల్ • మేసనంట ॥ 34

సైంధవుఁడు జాల దూరమునఁ గాన్పించుచున్నాఁడు [illegible] సంపుజేసి ముందునకు సాగకుంటిని. ప్రొద్దును జాల వాలినది. నాకు నేమియుఁ దోఁచకున్నది.

అర్జు— ఏటికన్ని చదివెదవు?

గీ॥ ప్రొద్దుపోయిన నేనెట్లు • దిద్దగలను
అడ్డువచ్చువీరులపైని • యరుగనగునె?
రథ్యములకలసతమైన • రథము డిగిమొ
పోరుమునునంతలోవాఁడు • బొందువడము ॥ 35

కృష్ణు— [సాశ్చర్యముగా] ఏమియీసాహసము. త్వరితముగ రథముదిగి [illegible] బోరెదవు?

అర్జు— బావా! నీయవ్యాజకరుణా కటాక్షము లేక్షణములో నాపైఁబడెనో యా ప్పటినుండియే నాకీసామర్థ్యము. యెందులకీవృథా వాదము. దిగుదిగు నీవు గుర్రముల బాగుఁజేయుము. [కృష్ణుఁడుదిగఁగా నేదానునుదిగును.]

కృష్ణ— పార్థా! నేఁబోయి యప్పటనే బాగుజేసుకొని తీసుకవచ్చెద.

(అనిరథముతో నిష్క్రమించును)

[నేపథ్యమునఁగలకలానంతరము.]

గీ॥ అర్జునామనపైనిని • వ్యాస్త్రిసమితిఁ
బర్వుచు బలంబులే తెంచెఁ • బదిలముసుమి
గాండివ్రపముక్తశరాళిఁ • గావరంబ
డంచి మాదురక్షణముఁగా • వించుమిపుడు॥ 36

అర్జు— గీ॥ నందనందన! యిందుఁగం • దొంద నేల!
కాంచువారి దగ్ధంబుఁగా • వించుచుంటి
దివ్యశరపరంపరలేసి • త్పటినినిపుడు
గుర్రములమాత్రమీవు బా • గుసవరించు॥

(అనిబాణములేయఁ బెద్దయగ్నిజ్వాల కనంబడును)

కృష్ణ— (పరివేశించి యానందమున నర్జునుఁ గౌఁగిలించుకొని)

చ॥ అరరె! విరోధిమధ్యమున • నశ్వములన్ సవరింపఁ జేయునీ
వరశరశక్తి యద్భుతము • పార్థ! యిఁకొక్కటి ముచ్చటించెదన్
పారులు జలంబుఁగోరియున • యంబునొగర్పుచునుండెఁగాపునన్
సరగున వానికిన్ జలమొ • సంగినగాని మెలంగలేవుసూ 38

అర్జు— బావా! నీకరుణయున్నది యున్నయెడల నది యెంతపని? చూడుమిప్పుడు—

గీ॥ నేనే పితృభక్తుఁడనయితి • నే నిసురలు
నన్నుమెచ్చుట నిజమేని • యున్నధర్మ
జుఁడిలసత్యవంతుఁడేయైనఁ • బుడమి పగిలి
జలము పైటకెగరెడీనా • శరవరమున॥ 39

(బాణమేయ భూమినుండి జలము జుమ్మని యెగురుటతోడనే దుందుభులు తదువాత్తనాకాశమున)

మ॥ భళిరే! యర్జున నీదుశౌర్యగరిమన్ ♦ వర్ణింపఁగా శక్యమే
నరనారాయణులన్న మీరలెకదా ♦ నవ్యప్రభావంతులై
ధరణీచంద్రవిభసూర్యసున్ దమయశో ♦ ధావళ్యసున్ బర్వి భా
సురసంపత్ప్రభులై విరోధిహరులై ♦ శూరాత్ములై కాంతిలుతన్ 40

కృష్ణ— అర్జునా! వింటివా! దేవతలపలుకులు (అనిలోనికిఁబోయి రథముతోఁబ్రవేశించును)

అర్జు— రథమధిష్ఠింతునా (అని యెక్కి)

కృష్ణ— [తానునెక్కి] అర్జునా కనుంగొనుమీవాజులవేగము! నీయాశుగములకన్న వేగముగాఁబోవుచున్నవి సుమా!

(అంతఁదెరలోఁ బెద్దకలకలము)

కృష్ణ— ఏమిదియింతసవ్వడు

అర్జు— మరేమియులేదు. రారాజుగారి సంరంభము నాచేతి శాతబాణములఁ జవిజూచుటకై యేతెంచుచున్నట్లున్నది.

[తెరలో]

శా॥ ఓరీ! యర్జున యోరి! కృష్ణ! నిలుఁడీ ♦ యొక్కింతసేపచ్చోటన్
రారాజాశుగజాలమేయుచుభవ ♦ త్ప్రాణంబులన్ బీల్చెడిన్

అర్జు— రా రా వేగమెబీరమేల పశువా! ♦ రా రాజవే నీవునున్
ఘోరాజిన్నిను దుష్టమార్గణములన్ ♦ గుప్పించి యేడ్పించెదన్ ॥ 41

దుర్యో— [సారథిద్వితీయుఁడై రథముపై బ్రవేశించి] అరే! దుష్టాత్మా

శా॥ ఏమంచిప్పుడు పల్కితోరి తులువా ♦ హీనప్రచారాత్ములై
భామన్ బల్వురు కూడుటే యశముగా ♦ భావించితే బాలిశా!

అర్జు — భామన్ బల్వురు గూడుటేపరునియం ♦ బన్ గూడయత్నించుటో
యేమోచూతము ముందునాకు రణమి ♦ మ్మింతేని ధైర్యంబుతో॥ 42

కృష్ణ— కౌరురాజా! శూరమ్మన్య !

ఉ॥ శూరుఁడవై రణస్థలియ ♦ శోలలనాదరణాదటన్ గనన్
బీరములాడనేల గెలు ♦ పే వినుపించును శౌర్యధైర్యముల్

దుర్యో— పీరుడనేనటంచుఁగడు ♦ బ్రేలకుమోరి మురారిభీరువై
ద్వారక నీటఁగట్టితివి ♦ దానికతంబుఁ దలంచుకొమ్మిఁకన్॥ 43

ఛీ! ఛీ! నీపౌరుషము గూడ లెక్కకుఁ దెచ్చుకొని మావంటి
శూరుల నధిక్షేపింపఁజొచ్చితివి. చాలుఁజాలునింక నూరకొని
మావంటివారలకుఁ దేరుఁదోలి బ్రతుకుము

కృష్ణ— ఔనౌను నీవంటిశూరుఁడనే నెట్లగుదును నీచేసినయుద్ధము లొకటియా రెం
డా! నీపాట్లు నీకేజ్ఞాపకముండవు నేఁజెప్పెదవినుము

గీ॥ ఏనునీవంటి వీరుఁడ • నెట్టులనగుదు
ఘోషయాత్రలఁజేసిగ • గ్గోలుపడితి
నా?విజయుచేతఁగొప్పగో • యంగఁబడితి
నా? తమరిబోటిశూరుఁడ • నౌటకెందు?॥ 14

దుర్యో— నిక్కముగాఁగానేరవు

అర్జు— [అర్ధోక్తియందే]

గీ॥ ఓరి! దుష్టాత్మ యిపుడైనఁ • జేరిశరణు
వేఁడిన విడుతుఁగానినీ • పీచమడఁతు
దేవదేవుని విష్ణునిఁ • దిట్టగడఁగి
తౌర! యోరికురుకులకు • తార కూర్చిర॥

దుర్యో— [అర్జునతో] ఛీ! ఛీ! మూఢాత్మా! సిగ్గులేక యేమనిబోయితివిగా కుకాక్క

చ॥ తినుటకుఁ దిండిలేకయతి • దీనతఁగానలఁ బట్టియేడ్చునీ
యనుజులు నగ్రజుల్ కలిసి • యాయదువంశకుఠారుపాదముల్
వినయముతోడఁ బట్టుచురు • వేదవిదుండని రాజరాజనా
ప్రణమదరాతుడన్ బలువు • పాదముఁబట్టఁగ నాకు నేటికిన్॥

అదియుఁగాక శఠాత్మ! దుర్మార్గుఁడగు నీవు సరిపోయినదికాని యీపవి
త్రకులమందుఁ బుట్టినవాఁడవైన నీవెట్టిగొల్లనిఁ జేర్చుదువా?

కృష్ణ— ఓరోరిదురాత్మ నీనెలతక్కువగుణంబులు పోనిచ్చుకొంటివికావు నీకునెప్పుడు
నిదియేయేడ్పయిపోయినది కానీనునిమాటల వీనులఁబెట్టి నీనోటికివచ్చినట్లెల్ల
బ్రేలగడంగితివి నీపోకాలము తటస్థించినది. ఇఁక నెంతో యైదారుఘటికల
యీయార్భాటము ఇఁకనైన బుద్ధిఁదెచ్చుకొని నీదాయాదులగు పాండవులతోఁ గల
సి సుఖింపుము

దుర్యో— ఓరోరి! తుఛ్ఛా! పాఱుబోతా! యింతయుద్ధము జరిగిన తరువాత సంధిఁ జేయవచ్చితివఁటరా ఖలాత్మా! యిప్పుడు నా బాణాగ్నిజ్వాలకుశలభములు కాక బ్రతుకుడు తరువాతఁ జూచికొందము.

అర్జు— చెట్టుచచ్చుకాలమునకుఁ బుట్టుకుక్కమూతి పిందెలవలె మీకులము నాశన మొనర్పఁ బుట్టితివిరా పశువా! మీపాపములువర్ణించుటకు సరియైన పదములే లేవురా! మీరలుద్భవింపకయే పోయిన నీకులమున కిట్టిచేటుమూడదు నా? యీ దేవదేవు దిట్టనీనాల్కపడకుండుటకు గారణమునీకర్మానుభవ మింకఁ దీఱలేదు

దుర్యో— ఓరోరి! జాల్మ్రుఁడా! నపుంసకా! స్త్రీవంచకా! నీబోటియాఁడముండల కీతఁడు దైవము కాబోలు నేమి. యితఁడే దైవమా మూఢుఁడా నక్క యెక్కడ దేవలోక మెక్కడ?

మత్తకోకిల— వాలుఁజాలునిఁ కేమి కావలెఁ ♦ జక్కఁబల్కితి మూఢుఁడా
యాలగాపరియైనగొల్లఁడ ♦ హావికుంఠనివాసుఁడే
పోలఁజూడఁగ నింద్రజాలిక ♦ పూరుషుండు మహాత్ముఁడే
యేలయింక వృథావివాదము ♦ లిద్దరిన్ సమయించెదన్॥ 47

అర్జు— కృష్ణా! పాకము ముదురుచున్నట్లున్నది! సెలవా?

కృష్ణ— అతఁడే సెలవడుగుచున్నాఁడు జాగేల?

అర్జు— ఓరోరి! దురాత్మ (బాణము వేయవానికిఁ దగలక యేక్రిందపడును)

కృష్ణ— (ఆశ్చర్యముతో) గీ॥ అర్జునా! యేమిచిత్రమో ♦ యధమునకును
బాణజాలంబుదగులక ♦ మానియుండె

అర్జు— ద్రోణుఁడిచ్చినకవచంబు ♦ వానినిలిచె
గానియిప్పుడేసమయింతుఁ ♦ గాంచుమిత్రుటి॥ 48
నేనిదే సర్వకవచఘ్నంబను దానిసంధించియేయుచుంటిని
(యేయబోని నశ్వత్థామ నఱకును)

కృష్ణ— అయ్యో! దీనినడుమనే యశ్వత్థామత్రుంచినాఁడు పోనిమ్ము మఱల సంధించుము.

అర్జు— కృష్ణా?

గీ॥ దీని సేరుసుమరలసం ♦ ధింపరాదు
కానఁగాంచుము నేనునం ♦ గ్రామభూమి
వాని చేతనెకవచంబు ♦ వదలఁజేసి
పారఁగొట్టుదుశరపరం ♦ పరల నేసి॥ 49

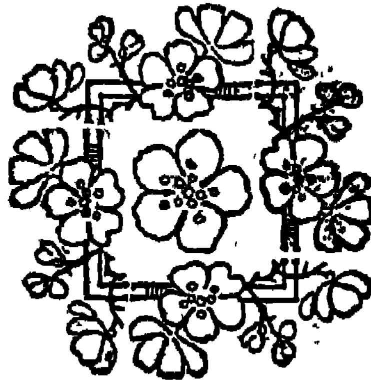
[అనిబాణములేయ దుర్యోధనుని సారథి రథ్యములుగూలును.]

దుర్యో— [తనలో] ఆహా !

క॥ ఏమీయాతని శౌర్యము
సామంతంబగుకవచము ♦ జక్కగదునిమెక్
నామానముదక్కనెసం
గ్రామాంగణమందునిలువఁ ♦ గాఁబారవలెన్ ॥

(అనిపాఱిపోవుచు తోడవీరును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది చతుర్థాంకము

ఓమ్

శుభమస్తు.

సైంధవార్జునము.

పంచమాంకము.

ప్రదేశము-రణభూమి

ప్రవేశము-పూర్వోక్తభటులిద్దరు.

1 వ భటుడు-బావా! బ్రతికియున్నావా?

2 వ భటుడు-చావగా మిగిలినాను.

1 వ భ-ఎవరుచావగా మిగిలినావు?

2 వ భ- నేనే.

1 వ భ—నీవుచావగా నీవెట్లుమిగిలితివి?

2 వ భ—అదే! చిత్రమా? నాదేహమిప్పుడు చావలేదు నాప్రాణములు చచ్చినవికను కనే నేను చావగామిగిలినాను.

1 వ భ—నీప్రాణములు చచ్చి నీదేహముశేదనగ?

2 వ భ—నీమొగము! చంపుచున్నావు! పెద్దమ్మా! నాప్రాణము లీలోకములోశేప్పు నాకన్నముందేగి యచ్చట నాకుబస మొదలగునవి గుదుర్చుటకై బోయినవి

1 భ— ఎక్కడ?

2 భ— వీరస్వర్గములో

1 భ—అదెక్కడ

2 భ—అది యిక్కడకు దావాపుగా రెండుమైళ్లుండును.

1 భ—నీప్రాణములకు దోడెవ్వరులేరా?

భ—లేకేమి డబ్బది పదునొకండుగురు ముందేగినారు.

1 వ భ—ఈకందాయింపంతా యెవరు?

2 వ భ—ఇఁక నెవ్వరు మనపాలిటికీదినమర్జునుఁడే!

1 వ భ—అయిన నీప్రయాణము నిశ్చయమన్నమాటే?

2 వ భ—నీతోపాటే!

1 వ భ—నేనీకందాయింపులోరాను.

2 వ భ—మఱియెవ్వరున్నారు?

1 వ భ—సరి సరి యెఱుఁగరాయేమిటి? అర్జునక్షేమంబు తెలియక సాత్యకి బ్రతిమాలి ధర్మరాజుగారు మనపాలిటికి యమధర్మరాజులాగున నే పంపినారు

2 వ భ—ఆఁ! ఆఁ! మన మసలాని దాఁటినాఁడావాఁడు?

1 వ భ—ఒక్కనమస్కారము లంచముఁ గొట్టులోనికిఁ బోనిచ్చినాఁడు

2 వ భ—అయిన నీవుగూడ సిద్ధమేయన్నమాట

1 వ భ—ఆ!

2 వ భ—మఱిపదపద

(నిష్క్రమింతురు)

1 వ రంగము.

ప్రదేశము-రణభూమి ప్రవేశము- ధర్మజ భీములు

భీముఁడు- మహాత్మ!

శా॥ అన్నామీరిటు దుఃఖమొందఁదగునా ♦ యీవంతయున్ జెప్పకే
యెన్నండైనభవద్వచోనియతికిం ♦ తేఁదప్పి నేనుంటి నే
మన్నింపన్ దయఁజూచినాఁడ్రుటినిన్ బ్రి ♦ హ్మాండమాకార్యమై
నన్నిండారుముదంబుతోఁ దెలుపుఁడా ♦ నందంబుతోఁజేసెదన్॥

ధర్మ— (కన్నీటితో) అనుజా భీమసేనా!

మ॥ మునుముందొక్కట పాంచజన్య నినదం ♦ బున్వింటి నేకాని పా
ర్థునిశంకధ్వనిరాక సాత్యకినినెం ♦ తో తొట్రుపాటొందిపం
పినవాఁడున్ నరుఁజేరవట్లగపడెక్ ♦ భీమంపుసంగ్రామమం
దున నెట్లుండెను యర్జునుండకట!

(అనిపైఁజెప్పలేక భీముఁ గౌగలించుకొనియేడ్చును)

భీము— ... ... కం॥ దుస్ఁబొంద నేలన్న యా!॥ 2

(అని గూర్చుండఁబెట్టును)

అగ్రజా! శాంతింపుము

ఉ॥ శోకము బొంద నేలమదిఁ ♦ జూచిన నాతని కేమి లోపమా
హా! కమలావిభుండరద ♦ మూలములోఁ నొగలెక్కి తోలఁగా
నాకపిశేఖరధ్వజము ♦ నల్లలనాడనభంగవాజుఁడై
నాకవిభూద్భవుండు కద ♦ నంబున గాండివ మెక్కు వెట్టనే
లోకమునంగలండతని ♦ రోమకషాయితదీప్తిఁ జూడఁగా॥ 3

కావున నావంతయు వెఱవఁ బనిలేదు యథేచ్ఛనైతమరిచ్చటఁ బొరిపొచ్చెములేక యుద్ధముజేయవచ్చు.

ధర్మ— తమ్ముఁడా!

గీ॥ ఎన్ని సెప్పిన నామన ♦ సేమొకాని
నెమ్మదించక భయముతో ♦ నిండియుండెఁ
గాన నెట్లైన నీవిప్డు ♦ వానిఁజేరి
విజయవార్తలఁద్వరలోన ♦ విశదపఱచు॥ 4

భీము— గీ॥ ఏనెయిటనుండిపోయిన ♦ నీగురుండు
తనప్రతిజ్ఞల నెరపనే ♦ మనఁగలాను

ధర్మ— నెరపుటెట్టులవానిస ♦ మరమునందు
జంపఁబుట్టుధృష్టద్యుమ్నుఁ ♦ డింపుఁజెలఁగ॥ 5

తమ్ముఁడానీవెన్నిజెప్పినను నామనసున్నన కెక్కుటలేదు నాకై చింతింపవలదు. నీవేగకతప్పదు.

భీము— అట్లైన నోయగ్రజా! నీయిష్టము వచ్చినట్లేయొనర్చెదను శాంతులరగుడు

(తెరవంకకదరిగి) బావా! బావా! (అనిపిలుచును)

ధృష్టద్యుమ్నుఁడు—(ప్రవేశించి) బావా! నమస్కారము (ధర్మజునకు నమస్కరించి)
వృకోదరా! ఏమిరావించినది?

భీము— ఏమియులేదు

గీ॥ పూజ్యుఁడగు ధర్మజునిపట్ల ♦ పూన్కితోడ
జాగరూకుఁడవైయుండ ♦ సమయమయ్యె

నేనిదే యర్జునునిజాడ • నేగుమంచు
నాజ్ఞ జేసిన వల్లెయం • చరుగుచుంటి॥ 6

దృష్ట— బావ!

చ॥ కరువలిచూలి! యేటికిటు • గట్టిగనన్యునకుఁ దలఁపఁగం
పరణములో గురుండునర • పాలునిఁ గన్నులనెత్తి చూడఁగాఁ
దరమఁటె. నాదుప్రాణముస • దాతను వందుమెలంగుచుండఁగా
సరగునబోయి ధర్మజుని • శంకలదీర్పు బకాసురాంతకా॥ 7

భీము— అట్లయిన నేనిదేపోయెద! మహాత్మా! సెలవా(ధర్మజునమస్కరించి)

ధర్మ— (సంతోషముతో) పోయి వేగ మేవానిఁ జూచినట్లే సింహనాద మొనర్పుము.

భీము— చిత్తము (నిష్క్రమించును)

ధర్మ— ద్రుపదాత్మజా! కనుంగొనుమిప్పుడె ద్రోణుని మనభీముఁడు సమీపించినాఁడు ఆహా!

దృష్ట— బావా! చూడుమా ధనురాచార్యుఁడా శుగశతంబులఁబుంఖానుపుంఖంబుగా నపారపారావారమగునట్లు కృపారసంబు చిలునగవు నెపంబున నైటన వెలువడుచుండ మన వృకోదరు దాకినాఁడు అయ్యో చూడ నేలేదు మన గాలిచూలిచేఁ జాలసైన్యము గూలినదిసుఁడీ

ధర్మ— వినుమా మహానుభావుఁడగు కుంభసంభవుఁడేదిరా మందహాసములోఁగూడిన ముఖారవిందముంద మొంద వాక్రుచ్చుచున్నాఁడు

(తెరలో)

క॥ చలమున ననునీవిటనీ
బలమొప్పఁగ గెలిచికాక • వశమే మొనకున్
గలయక పోరఁగా నీత
మ్ముఁడసుమతుండీయిరోకాదె • మొనసోరఁగలిగెఁ॥

దృష్ట— (సంతోషముతో) బావా! ధర్మరాజా కాంచుము కాంచుము.

గీ॥ తమ్ముని విషయమునినవా • క్యమ్ములకును
కోపరసముబ్బ బెబ్బులి • కూకలట్లు

బొబ్బరించుచు మొగమెరు ♦ పృగదురంగ
భీకరంబుగఁ బల్కెడి ♦ భీముఁ డిదిగో॥ 9

(తెరలో)

క॥ ఏమీ మానవుఁడొక్కట
సామాన్యపురథికునడిగి ♦ సైన్యముఁజొరు నే
భీమపుసురబలమైనన్
దామసమునఁ బఱపుఁగాక ♦ ధనురాచార్యా॥ 10

ధర్మ— అయ్యో! ఇంక నేమియో యనుచున్నాఁడు వీనితో నెవ్వఁడును సాటిలేక పోయెఁగదా

(తెరలో)

చ॥ మొనఁజొరఁగా భయంబున న ♦ మోనమయంచుఁ బ్రియంబునల్కెన
ర్జునుఁడను గానుసుమ్మి పటు ♦ రోషకషాయితదీపితేక్షణ
ప్రణమదరాతిజాలుఁడఁగ ♦ రాళగదాలలితుండ ఖండనం
బున గురువంచునిన్ వదలఁ ♦ బోలునె శత్రుఁడనై మెలంగఁగా॥

[తరువాతఁ బెద్దకలకలము]

ధర్మ— [ఆతురముతో] ఇఁక నేమున్నదిఁక నేమున్నది! కట్టా! ద్రుపదాత్మజా!
మ॥ గదసారించిమహోగ్రకోపము జెలం ♦ గన్ ద్రోణుపై నేయున
య్యది పృథ్వీతలమెల్ల జెల్లదరఁగా ♦ నాశ్చర్యమైపోయి వే
చదిపెన్ సారథిరథ్యముల్ రథముతో ♦ జచ్చెన్ గురుండక్కటా
కదనంబిట్టుగ రూత్తముల్ చనుటకే ♦ తాబోలుఁ గావించుటల్॥ 12

దృష్ట— మహాత్మా! విచారించెద రేల!
గీ॥ గురుఁడితరులచేఁ గూలుటల్ ♦ జరగునటవె?
వానిమృత్యువు నేనై ♦ పరఁగుచుండఁ
గాంచుమా మూలమెలమెల ♦ గదలుచుండెఁ
బృథివికిని దాఁటి దెబ్బద ♦ ప్పితోనఁబోలు॥ 13
భయములేదు జగవరుఁడు:

[అంతఁ దెరలోఁ బెద్దకలకలము]

ధర్మ— అదేమికలకలము?

దృష్ట— మఱేమియులేదు. ద్రోణుని పరాభవము గన్నులారఁ జూచిన మనవారి భేరీనినాదములు నుద్దండభుజాదండుఁడైన భీమసేనున కడ్డురాలేక పాఱిపో వుకారవులయార్పులును జయోత్సాహుఁడై మన గాలిచూలి చేయు సింహ నాదము నొకపెట్టనంత కలకలమైనది

ధర్మ— కనుగొనుమల్లదె మఱలనొకతేరుగూర్చుకొని వడముడికడ్డుపడి బెడిదములగు నంపజొంపములు గుప్పించుచున్న యాద్రోణుని

దృష్ట— [పరికించి] అదేమి భీముఁడు తేరుడిగ్గ నుఱికినాఁడు

[మఱలపరికించి యానందముతో] హాయి! హాయి!

బావగారూ! పరికింపుఁడు మీతమ్ముని పరాక్రమము

గీ॥ బిట్టువానకుఁదలయొగ్గు ♦ వృషభమట్లు
దిట్టరియయిపోయి గురుని ♦ తేరుచేత
బట్టివిసరివిసరిపాఱ ♦ వైచెననహా!
యిట్టిధీరుని నేనెందు ♦ నెఱుఁగనెఱుఁగ ॥ 14

(తెరలోఁబెద్దకలకలము)

ధర్మ— (సంతోషముతో) ద్రోణుఁడల్లదిగో మెలమెల్లగఁ దెల్లమొగముతో మనకు బాఱిపచ్చుచున్నాఁడు.

కృష్ణ— బావా! బావా! పరికించుమదే దూరముగా నాబకాసురాద్యనేకరాక్ష సాంతకుఁడైన భీమునకెట్లు కురుసైన్యము వెన్నిచ్చిపరువం జొచ్చినదో!

ధర్మ— దూరముగా నుండుటచే నంతగాఁ గనంబడలేదు.

దృష్ట— ఔనౌను.

(తెరలో సింహనాదముతోఁ బాంచజన్య దేవదత్త ధ్వనులు వినంబడును)

ధర్మ— (ఆనందముతో దృష్టద్యుమ్నుఁ గౌఁగిలించుకొని) ద్రుపదాత్మజా! నాకు గర్ణరసాయనమగు సింహనాదము దానికిఁదోడుఁ బాంచజన్య దేవదత్తం బులు వినంబడియె నాశంకలన్నియుఁ దీరె. రమ్ముపోయి యామెనఁజూచి కొందము.

దృష్ట— చిత్తము.

(నిష్క్రమింతురు)

2వ రంగము.

ప్రదేశము రణభూమి— ప్రవేశము పూర్వోక్తభటులిద్దరు

1వ భ— బావా! నీకుమగ లెందఱు ?

2వ భ— నాకు నీకుఁగలిపి ముంవొక్కఁడేమగఁడు.

1వ భ— తరువాత ?

2వ భ— ఇప్పుడంతా వెరసి ముగ్గురు.

1వ భ— క్రొత్తమగని ప్రచారమెట్లున్నది ?

2వ భ— క్రొత్తమగనివలెనే యున్నది.

1వ భ— అనఁగ ?

2వ భ— అనఁగ నేమిటి ? యిద్దరుమగల ద్రోసిరాజుజేసివచ్చిన మగని నలవులకు గ్రిక్కురు మనుటకును వీలుండదుకదా! అందునసితంతు కొంచెము సురేకారముక్కువ పడునట్లు చర్చర్త్రనేవాఁడు. పేఱేఁగఁ గొట్టుటకు సిద్ధముగా నున్నాఁడు (పరికించి) కాంచుమిదివఱకే కర్ణుని ముమ్మారు నఖక్షతములకు బదులు బాణక్షతములఁ జేయనోర్వలేక పాఱివచ్చియు మఱలఁజచ్చినట్లుపోయి కలియుచున్నాఁడు.

1వ భ— ఔనౌను అది నేకాంచ నేలేదు (పరికించి) కనుంగొనుమా మూఁఢ దుర్యోధనుఁనిదనన్నెహితుని పాట్లఁజూడలేక తమ్ములకుఁ జేయవిచి యేమియో వక్కాణించుచున్నాఁడు.

గీ॥ ఓరి! శత్రుంజయాసుదే • హాఁడరోరి
సోదుతమ్ములార! యినజు • మీఁపననిల
జుంపటుల ఘోరశరముల • జాండమపర
నేఁయుచుండెఁ జూచెదరేల • యేగుఁడిపుడ ॥ 15

2వ భ— బావా! చూఁచితివా యన్నచెప్పిన చొప్పునఁ బోయినమన శత్రుంజయాదిసురకుమారుల పాట్లుసప్తవిశిఖహతిచే నాతిశలలు క్రిందదొల్లుచున్నవి.

1వ భ— అయ్యయ్యో భీమునిరథ్యములు నేలఁగూలినవి ఇఁకనేమున్నది

2వ భ— మాపమేవో భీమఁడుగ్రుఁడై వ్యాఘ్రముఁబోలి వాక్రుమ్ముచున్నాఁడు—

(తెరలో)

ఓరోరి దుష్టాత్మ

గీ॥ కాంచుమిప్పుడె లేఖలో • కఁటుకఁగందు
ఓరి వాక్శూర ! కర్ణ నీ • వారు బెదర

(మఱియొకగొంతుతో) ఓరోరి తిండిపోతా !

బెదరుటకు నేను గానలోఁ • బరుగ లేదు
ఆకులలములు దినుచు నే • నడలలేదు ॥ 16

2వ భ— ఆహా ! భీమసేనుఁడుగ్రుఁడై సమగ్రముగా నారిలాగి తనభుజశక్తి దెలియునట్టి లోకఘనశక్తి కర్ణునిపై వైచెను.

1వ భ— భయములేదులే ! కర్ణుఁడద్దానిమధ్యనే నఱికినాఁడు. అయ్యయ్యో మన ఘుటుకొనునంతలో వృకోదరుఁడదరి యజ్ఞుఁడైన సూతజుపై నురుకుటయు నాతఁడు భీరువై కేతనపుబల్లక్రింద నొరగుటయు భీముఁడద్దాని నెఱుంగక క్రిందకురుకుటయుఁ గర్ణుఁడుఁదోడనే బాణములేయ మొదలిడుటయు నయ్యో ! జూడుము.

1వ భ— బావా ! చూడుము పాపము.

గీ॥ తన్నుఁగాపాడుకొనుటకై • తెగినయాయు
ధంబులేక యర్జునుచేత • దళితమాగ
జములఁ జేఁబట్టి శరములఁ • జదుపుచుండె
మోసపుఖుజేయు సూతాధ • ముండు జెలఁగ ॥ 17

2వ భ— నారాయణ ! నారాయణ ! చుట్టుపట్టులనున్న పీనుంగుతిట్టలపై మూయమైన బాణజాల నోర్వలేక మఱుఁగు వెదకుచున్న యావృకోదరుఁ జూచి ననబ్బబ్బ నాకడుపు చెఱువగుచున్నది.

1వ భ— బావా ! బావా ! అయ్యయ్యో ! ఏమి చెప్పుదును.

గీ॥ చేయునదిలేక ఖిన్నుఁడై • సిగ్గువొడమి
మఱుఁగుజేరినభీముని • మొఱకుఁడగుచు
వింటికొలనుబొట్టను • నంటఁబొడిచి
ఫెల్లుమనాఁడు కర్ణుఁడు • కుల్కియదిగో ! ॥

(కెరలి)

భీమా ! తిండిపోతా !

ఆ॥ వె॥ ఓరి ! తిండిపోత ♦ పోరేలరాక్షసు
నిల్లుఁజేరికుడువు ♦ మెంతయైన
కన్నుఁగానకీవు ♦ కదనంబులోమము
బోటివారిఁజేరు ♦ టేటిబుద్ధి ? ॥ 19

మఱియు

చ॥ వచనములయందు నాకులను ♦ బండ్లనుదించు మెలంగలేకయీ
రణమహికేలవచ్చితిరి ♦ రాఁదగునేయిటుసిగ్గులేక ; వీరా
వనితపరాభవింపఁబడి ♦ బాగుగనున్నదె ? ధర్మజుండుయీ 0
గనియమముల్ చెలంగిసుఖి ♦ గా ? నరుఁడున్ బురుషత్వమంచెనే? ॥ 2

2వ భ — ఛీ ఛీ వీనిబ్రతుకుగాల సిగ్గులేని యీరకుక్కవలెతోఁకముడిచి ముమ్మరుఁ బాఱుటయెకాక ముసలిముండయైనఁ జేయనేరని పనిజేసి మోసప్రచ్చి తుచ్ఛపువిజయ మొందితినిగదాయని విఱ్ఱవీగుచునెట్లు మాట్లాడినాఁడో దుర్మార్గుఁడు. వీనికర్జునిచే నింతకింతయున్నది. చూడుము (పరికించి) హాయి హాయి నేననినట్లైనది ! చూచితివా !

గీ॥ దూరమునునుండికర్ణుని ♦ త్రుళ్ళుఁజూచి
ఫెళ్ళుమని బాణమొక్కటి ♦ వింటఁదొడిఁగి
గొల్లటంచునురారాజు ♦ గోలపెట్ట
జొల్లసేసెను గర్ణునా ♦ గొల్లఁడలరె ॥ 12

2వ భ — మనభీముఁడేడి పాపము.

1వ భ — తనసారథి విశోకుఁడు తెచ్చిన తేరెక్కి మఱలఁ గర్ణునపై బడిభావజని తశోపానలము జల్లారునట్లు బెట్టిదములగు ప్రదరములఁ బుంఖానుపుంఖముగాఁ బఱపుచున్నాడు.

2వ భ — రారమ్మ మనపాలటికొక్క బాణము చాలును.

1వ భ — సరేపద . పద .

నిష్క్రమణము.

(తోడనే కృష్ణార్జునులు రథారూఢులై ప్రవేశింతురు.)

అర్జు— (సందేహ సూచకముగా) బావా సాత్యకి పరాభవంబున నాకుగడుంగడు జింతవొంతరెక్కుచున్నది. నేఁజేసిన యీయధర్మముగూడ నాకేదియో సంశయము గలుగఁ జేయుచున్నది.

కృష్ణ— నీచేసిన యధర్మమేమిటి ?

అర్జు— పరుఁడగు సాత్యకితోఁ బోరుచున్న భూరిశ్రవుని భుజాదండ మూరకనే ఆకుటయే యధర్మముకాదా ?

కృష్ణ— బాగు బాగు యీలాగు నుండవలె ధర్మము.

ఆ॥ వె॥ నీదు స్నేహితుండు • నిర్మలశిష్యుండు ।
సాత్యకిని నతండు • చంపనుండ
వానిభుజమునఱుక • దానినధర్మమ
టంచుఁబల్కుచుంటి • యహహనీవు ॥ 22

చ॥ పలువురు జుట్టుముట్టిపసి • వానిరథంబుఁ బడంగఁజేసితు
ల్వాలు వెనుకేగి విల్తునిమి • ప్రాణముదీసిన ధర్మమేకదా ?
పలువురతోరణంబెసలు పక్షశ్రీము పొందతుదన్ బరాభవం
బులుబడువట్టి స్నేహితునిఁ • బ్రోవనధర్మమె ? ధర్మవేత్తవో॥ 23

ఈధర్మసూక్ష్మమింటిపద్ద సావకాశులమై యోచించుకొనవచ్చును గాని ముందుజరుగఁబోవు కార్యమాలోచింపుము. యేలయనిన

ఉ॥ రవియుఁజాలగ్రాలఁజొచ్చెనిటసం • గ్రామంబునన్ ఘోరమ
య్యైవిరోధుల్ చలమొప్పనిల్చిరయయో • యెట్లింక నాదుష్టసైం
ధవునిన్ గూల్తువో ?

అర్జు— కంటికిన్ గనఁగనై • నన్ జంపుదున్ గానిచో
బవరంబందునఁజంపు టెట్లిఁకనుసం • ప్రాప్తించునో చెప్పుమా ॥ 24

కృష్ణ— [చిఱునగవుతో] కానిమ్ము నాచాకచక్యము గొంచెముజూతువుగాక

[అంతనాకాశంబంతయుఁ జీకటులగును]

అర్జు— మహాత్మా యదేమి యిట్లంధకారమైనది.

కృష్ణ— [చిఱునవ్వుతో] మఱేమిలేదు

గీ॥ నాదుచాకచక్యంబునఁగ ♦ నంగఁజేయ
మాయలాఁడనుగాననీ ♦ మాయబన్ని
తపనుగప్పితినంచుచేఁ ♦ దమము పెఱిగె
సంధ్యవేళనితోఁచెఁగ ♦ సైంధవునకు ॥ 25

కావుననిఁక ద్వరలో వానితలనఱుక ప్రయత్నింపుము.

(తెరలో)

గీ॥ సూర్యుఁడల్లదెయస్త్రాద్రిఁ ♦ జొరఁగఁబోయె
సైంధవుని ప్రాణములఁబ్రోవ ♦ సమయమిదియె
యొక్కత్రుటిలోన నర్జునుం ♦ డుచ్చరించు
ప్రిజ్ఞలెల్లను వ్యర్థమౌఁ ♦ బదిలపడుడు ॥ 26

కృష్ణ— (ఆతురముతో) అర్జునా! యర్జునా!

గీ॥ తపనుఁడిప్పుడు వేగమ ♦ స్తమయమంద
నంచు వేడ్కలోఁబడమఱ ♦ నరయుచున్న
సైంధవుఁడ డేకనంబడు ♦ శంకలేల ?
శిరసునఱుకఁగాఁదగుగురు ♦ శరమువిడుము ॥ 27

అర్జు— మహానుభావా! కానవచ్చుచున్నాఁడు. (బాణము సంధించిభక్తితో)

మ॥ పరబాణంబ! త్వరన్ రిపున్ రణములోఁ బల్వూర్ కనన్ మెచ్చగా
సరిగాఁ ద్రెళ్ళఁగఁ జేసిరమ్ము టకు నీ ♦ శక్తిన్ విడంబించుచున్

[అనిబాణమేయగానే]

కృష్ణ— [ఆత్యాతురముతో]

ధరపైనాతనిమస్తకంబు పడఁగాఁ ♦ దప్పౌనునీవయ్యదం
బరమందాడఁగ జేయుమిప్పుడు భవ ♦ ద్బాణప్రయోగంబునన్ ॥ 28

అర్జు— మహానుభావా! దమయాజ్ఞ శిరసావహించుచున్నాను.

(అనిబాణమేయ శిరసుదివికేగి యక్కడనతని బాణకలన నాడుచుండును)

అర్జు— కృష్ణాఏటికీవింత

కృష్ణ— మఱేమియులేదు. యీతనితండ్రి యీతని మస్తకము నేల బడవైచినవాని మూర్ధము వేయువ్రక్కలగునట్లు శపించెను. కావున నిద్దానిఁబాణపత

ముచే వానిచేతిలోనసే పడునట్లు చేయుము. వానిపటము వానినెత్తిఁ గొట్టినట్లగును.

అర్జు— (అబ్బురముతో) ఆతఁడిప్పు డెక్కడనున్నాఁడు ?

కృష్ణ— కురుక్షేత్రంబున సంజవార్చుచున్నాఁడు.

అర్జు— అట్లైనసరే ! [అనిపాశుపతము సంధించి]

గీ॥ శంకరునిచేతమెలఁగున • శస్త్రంబఁనీవు
నాపయినిదయఁగల్గి తత్క్ష • ణంబులోన
నీశిరమ్మును వానిపి • తృకరమందు
పడఁగనైచుముజేయుదు • వందనములు ॥ 29

[అనిబాణమేయ శరమెగిరిపోవును]

[అంతఁదెరలో]

క॥ ఎక్కడనుండియొ యీశిర
మక్కజముగ వృద్ధతపసి • హస్తమునఁబడెన్
వెక్కసమైయిలఁద్రోచిన
వ్రక్కలయెన్ వానిశిరము • రారండయ్యో ॥ 30

కృష్ణ— [అమితానందముతో నర్జునుఁ గౌఁగలించుకొని]

చ॥ గెలిచితివింక నందరుసు • ఖింపనిలింపులకింపునింపునీ
బలమదిగఢదంతురిత • పాండురకీర్తిఁ వితాజితంబరుల్
బలరిపుసూన ! సత్యపరి • పాలన భీకరశత్రుశోషణా
యిలఁగలరే ! భవద్విశిఖ • బృందమునన్ బడకుండువారహా ! ॥ 31

అర్జు— [చిఱునవ్వుతో] బావా ! ఆత్మస్తుతిఁజేసుకొనెదవేల ?

కృష్ణ— ఆత్మస్తుతి యెక్కడదిక్కడ ?

అర్జు— ఆత్మస్తుతికాదా ? చుక్కానిఁ ద్రిప్పువాఁడేపడవ బాగుగ నడచిన దవనెట్లుండునో యట్లుకాదా ? పోనియిదియే నాప్రజ్ఞయనిన నీకునాకు భేదము లేనప్పుడది యాత్మస్తుతికాదా ?

కృష్ణ— ఇదియా నీయాత్మస్తుతి ? నాసంతోషముపట్టఁజాలక యట్లంటిని. నీవనిన ట్లోడకుండ వలసినశక్తియు లేకపోయినఁజుక్కాని యేమిచేయఁగలదు.

అర్జునా ! ఇప్పటికి మనమనుకొన్నవన్నియు సిద్ధించినవి. ఇఁక మనకేమైన కోర్కెలున్నవా ?

అర్జు— మహానుభావా ! కోర్కెలేటికి ? అయినను గోరుమని సాక్షాద్భగవంతుఁడెయ్యడుగ నూరకుండ రాదు కావున.

మంగళమహాశ్రీవృత్తము.

ఏగృహము జూచినమ ♦ హీస్థలిని సంపదల ♦ సంతయువిరాజిలుచునుండఁగ్
ద్యాగమును భోగమును ♦ ధర్మము దమంతనెస ♦ దావసుధవర్తిలుచురాఁగన్
రోగరహితుండయిన ♦ రుండుసతముగ్దనని ♦ రూపితములైనపనులన్స
ర్వాగమహితుండయిమె ♦ లంగఁగవిరాజులుతి ♦ రంబురహితోఁజెలఁగుగాతన్ ॥ 32

కృష్ణు— తథాస్తు. తథాస్తు.

(నిష్క్రమణము)

గద్య.

శ్రీమద్గాడేపల్లివంశ సల్లలిత పల్లవితమల్లికా వల్లరీఫుల్ల కుసుమానుపమాన పవిత్ర భారద్వాజసగోత్రా సమానానుభవైక బ్రహ్మవిద్యాధురంధర వెంకటశాస్త్రిపుత్ర మిత్రానందదాయక జనవిధేయమార్య నారాయణాభిధేయ విరచిత సైంధవార్జున నామ నాటకము పంచమాంకము.

కీర్తనలు.

(1) 5-14 నకులుడు—కరహరిప్రియరాగం—రూపకతాళం

పట్టిగుణముల పెట్టిబలమున • జెట్టియభిమన్యుండిలన్
గట్టిగను యీపద్మవ్యూహము • గుట్టెరింగిన వాడగున్ ॥ ప ॥
గట్టులుకయీ వీరులురువడి • ముట్టడింగొనదావడిన్
గుట్టుచెడి బడబాణతతులను । గొట్టకనుమానండొగిన్ ॥ ప ॥
యిట్టిదిట్టరి యీజగంబున । బుట్టడని సేనెరుగుదున్
బట్టియని సందియము నొందక । బంపుధర్మజవానికిన్ ॥ ప ॥
యిపుడు వీనినిబంపకుండిన । నీల్గుమన మోహార మెగిన్
రిపులతో ద్రోణుండు సేడీకృపుడు । వడిదురపిల్లగాన్॥

(2) 7-28 అభిమన్యుడు—బలహంసరాగం—ఆదితాళం

సెలవునిమ్ము రిపులబట్టిచెండివేసెదన్।నిలువనీకకౌరవులను నలమివంచెదన్॥ సె
తులువలైన వీరవరుల నిలనుగలిపెదన్ । బలురథికులు నడల బాహుబలముజూ
పెదన్॥సె
బలుసేనల బాణవహ్ని బాలుచేసెదన్ । దిటవునెరపి కీర్తినిలను దేజరిల్లెదన్॥సె

(3) 16-5 దుర్యోధనుడు—మలయమారుతం—ఏకతాళం

రక్షింపు రక్షింపుమా । గురుదేవ । ర ॥ యీబాలుని బారినిజేరిసైపలేము॥ ర ॥
చండమార్తాండుడనన్ । నిండువేడీ మీతోనిండివెలింగెడి ॥ ర ॥
మాక్షికములగ్గినీ । వీక్షించి మర్గ్గీన విధమాయెమంమింక ॥ ర ॥

(4) 24-6 భీముడు—యమునారాగం—అదితాళం

.బాలకనిన్ను బాశి బ్రతుకంగజాలానాదు।బారబ్ధమిటులాయెగా।అహా నాయన్నా॥బా
మించినాపూర్వసంచితామెల్లానింస్నే । ద్వంచిదాపురామాయెగా । అహా ॥ ద్వ॥

కరుణున్న నేలా ఈశిరులున్న నేలానిన్ కరముగూడాకయున్నను॥ అహా ॥ క ॥
బరు లెందరున్న నేమి ఫలమునీవ్రు లేకున్న పాపచిత్తుడనైతిగా॥ అహా॥ పా॥

(5) 28-5 అర్జునుడు—అసావేరి—అటతాళం

యేమనిసైతు నావిధి ॥యె॥ ప్రేమనునిను బెంచి పెద్దవగుదువని పెంల్లిజేసి నేనుంటిగా
అహా నాయన్నా॥ యేమి ॥
బలువురము మేముండి పాపమనాకానిన్నా । పాపులపాలద్రోసితి॥ అహా । యె॥
బారుడేటికిపద్మగంధము మొహరించే । పరగ నేనులేకుండగా ॥ ఆ ॥
బలువురునోకాటిగాఁ బాలునిబట్టిజంపా । బాపమనగా తగదె॥ ఆ ॥ యె॥

(6) 29-24 అర్జునుడు—అమీరుకళ్యాణి—అటతాళం

పాపియగు సైంధవునిరేపే । బట్టిత్రుంచెనర్జునుడీ పాపమునకయ పాపిశంకరు
ప్రాపుజేరిన వీడికన్ ॥ పా ॥
యినుడు హస్తాచలమునందున నింపుమీరుచునుండగన్ । దాపునను కర్ణాదియోధులు
ధైర్యమునగాపాడగన్ ॥ పా॥
దుష్టులగుదుర్యోధనాద్యుల । దులువదనములు బలువడిన్ బరువువడయర్జునుడువీడన
బట్టి జంపిన దుష్టునిన్ ॥ సా ॥

(7) 38-9 సుభద్ర—శ్యామరాగం—ఆదితాళం

కన్నకూన నిన్ను బాశి కనలుదానరా । నావిన్నపంబు నీదు చెవుల । వినవదేమిరా ॥క॥
యవ్వాయవ్వాయనుచు వెంట। నాడనెవరురా। దవ్వు సేయునిమునమైన దాళలేనురా ॥ క ॥
తండ్రిముద్దుదీరదివిరి। దయనుబలుకరా । కన్నదాన నెటులకరిన। ఖర్మమోర్తురా ॥క॥
నీవులేని సంపదలిల నిలువనేలరా। బాలుమాలిధాతగతిని। బాడుచేసెరా ॥ క ॥

(8) 37-29 చారుడు—బలహంసరాగం—ఆదితాళం

హారీపోవగాసాగే। ఆమందుడు డెందము గందగుందుచును ॥ పా ॥
కన్నులనీరులూలుకా। గన్నదమవార। లెంన్నోనింద్యములు బలుకా ।

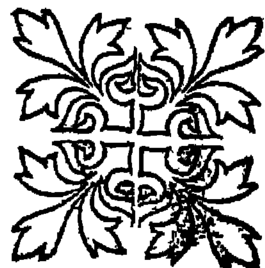
ఖిన్నుడై దలవంచి। సన్న సంన్నా నేను రుపడి ॥ బా ॥
కర్ణుడాదిగానగగా। గురుకృపాశల్యు లెంన్నో గతులాగో ణుగా ।
బన్నుగా మేన బాణిముమన్నా జాలునను చు ॥ బా ॥
రారాజు జైబట్టుక। నిలువరయోరి తులువాయనుచు డట్టగా ।
బలుకాక సీవన్న బలుకులకేవాడు ॥ బా ॥

(9) 71-12 కృష్ణుడు—జంజూటిరాగం—ఆదితాళం

దునుమసమయామిదె । ఆ ; పాపియా సైంధావు బట్టిదిట్టమూత్రై ॥ దు ॥
యినుడుగృంకేనానుచు నాదగుమాయ యనిగానకను బొంగుచూ ।
యరికోననిలిచీ యానన మెత్తుచుంన్నాడు ॥ దు ॥
వంతలుదీరగను । యాశత్రుడు । నంతామునోంపగను । నెంత్రా వేగరనున ।
దృంతువోగాంతును ॥ దు ॥ ౨ ॥
కురురాజు జింతిల్లగా యాకర్ణాదులు । వడిగంపింపగా ।
బరువడియారాజు । దలనీడబడకుండ ॥ దు ॥ 3 ॥

(10) అందరు—మంగళకాశిక రాగం—రూపకం

మంగళమిదె మంగళాంగునకు । దమా । యంగానాపతికినీ లాంగునకు శుభ ॥మం॥
కృష్ణనకును । రిపుజిష్ణునకు । వర్ధిష్ణునకును యాదివిష్ణునకు శుభ ॥ మం ॥ మం ॥
సైంథవాజ్జున నాట్యసాక్ష్యునకు । సాధుపక్షారక్షణ విచక్షునకు శుభ ॥ మం॥

నవలలు		
సౌందర్యతిలక—రెండవభాగములు	1	0
హేమలత	0	8
అహల్యాబాయి	0	8
మహాపురుషుల జీవితములు—మొదటిభాగం	0	12
డిటో రెండవభాగము	0	10
రాజస్థానకథావళి	0	12
డిటో రెండవభాగము	0	12
వినోదములు మొదటిభాగం	0	4
డిటో రెండవభాగము	0	4
వీరబలవినోదములు	0	6
అబలాసచ్చరిత్రరత్నమాల	1	0
కృష్ణదేవరాయచరిత్ర	1	4
గృహకల్లోలనివారణి	0	8
పద్యకావ్యములు.		
వరాహపురాణము	1	0
మార్కండేయపురాణము	1	4
పద్మపురాణము ఉత్తరఖండం	1	4
భోజరాజీయము	1	0
ఉత్తరహరివంశము	1	4
మొల్లరామాయణం	0	8
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నం	0	8
రాజశేఖరచరిత్ర	0	8

అసీదం సూరకవి గ్రంథ	0	[illegible]
ములు		
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము (శరకాంకః)	0	[illegible]
కవిరాజమనోరంజనం	0	[illegible]
జైమినీభారతము	0	10
సుదక్షిణాపరిణయం	0	10
చమత్కారమంజరి	0	[illegible]
ప్రబోధచంద్రోదయం		[illegible]½
వైజయంతీవిలాసము	0	6
దశావతారచరిత్ర	1	0
విజయవిలాసము	0	6
రసికజనమనోరంజనం	0	6
కవిజనచకోరచంద్రోదయం	0	6
ఆముక్తమాల్యద సటీక	2	[illegible]
శృంగారనైషధం	0	6
కళాపూర్ణోదయం	1	8
నరసభూపాలీయము	0	8
ఆంధ్రభాషాభూషణం	0	2
అప్పకవీయం	0	12
సులక్షణసారం	0	8
లీలాసుందరీపరిణయం	0	4
సుబ్రహ్మణ్యచరిత్ర	0	10
శశిరేఖాపద్యం	0	4
శ్రీనాథునివీథినాటకం	0	
చిత్రిం ఘనము	1	[illegible]

డ్రామాలు.

గయోపాఖ్యానం	0	8
ప్రసన్న యాదవము	0	8
పారిజాతాపహరణం	0	8
సుగుణమణి	0	8
చంద్రకాంత	0	8
సంగీతశశిరేఖ	0	8
అభినవరాఘవము	0	8
హస్తినాపురం	0	8
ఉషాపరిణయం	0	8
సుశీల	0	8
పీష్వానారాయణరావువధ	0	8
జయంతజయపాల	0	6
అభిజ్ఞాన శాకుంతలము	1	0
వేణీసంహారం	0	14½
మల్లికామారుతం	0	14
ప్రబోధచంద్రోదయం	0	10
ద్రౌపదీస్వయంవరం	0	8
సంగీతపాశుపతార్జునం	0	8
సంగీత సైంధవార్జునం	0	8
హరిశ్చంద్ర	0	8
కలభాషిణి	0	12
బొబ్బిలియుద్ధం	0	12
గులాబకావళి	0	13
జయచంద్ర చంద్రరేఖావిజయం	0	12
చంద్రగుప్త	0	12
విచిత్రబిల్హణీయం	0	8
పాండవజననము	0	9
పాండవప్రవాసం	0	12
పాండవవిజయం	0	12
పాండవఅశ్వమేధం	0	12
పాండవఉద్యోగం	0	12
పాండవఅజ్ఞాతవాసం	0	6
నర్మదాపురుకుత్సీయం	0	12
సారంగధర	0	8
ప్రచండచాణక్యం	0	12
విప్రనారాయణచరిత్ర	0	12
విజయరాఘవము	1	0
వనవాసరాఘవము	0	12
కుశలవనాటకము	0	12
సంగీత సత్యహరిశ్చంద్ర	0	12
వరూథినీవిలాసము	0	10
చిత్రనళీయం	1	4
విషాదసారంగధర	1	2
చంద్రమతీపరిణయం	0	8
సంగీతసావిత్రి	0	4
దక్షిణగోగ్రహణం	0	4
రత్నావళి	0	6
ప్రహ్లాద	0	4

వలయువారీక్రింది యడ్రస్సునకు దరఖాస్తులు పంపవలెను.

కర్రా అచ్చయ్య బుక్కు సెల్లరు,

రాజమండ్రి.